

1.	INLEIDING	2
2.	HERPETOLOGISCHE EVALUATIE	2
2.1.	Literatuurvoorbereiding.....	2
2.2.	Resultaat	2
3.	REISERVARINGEN.....	3
3.1.	Reisbureau	3
3.2.	Deelnemers	3
3.3.	Reisleider.....	3
3.4.	Gidsen	3
3.5.	Logies en voedsel.....	3
4.	RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN	3
4.1.	Amfibieën & reptielen	3
4.2.	Wijze van waarnemen	4
4.3.	Notities.....	4
4.4.	Bespreking per soort	4
4.5.	Zoogdieren	4
4.6.	Gebruikte afkortingen	5
5.	REISWEG	5
5.1.	Gevolgte route	5
5.2.	Dagjournaal	5
6.	HERPETOLOGISCHE GEGEVENS	18
6.1.	Amphibia	18
6.1.1.	Bufoidea	18
6.1.2.	Hyperoliidae.....	20
6.1.3.	Pyxicephalidae	20
6.1.4.	Rhacophoridae	22
6.2.	Reptilia	22
6.2.1.	Crocodylidae.....	23
6.2.2.	Cheloniidae.....	23
6.2.3.	Testudinidae	23
6.2.4.	Pelomedusidae.....	24
6.2.5.	Agamidae	25
6.2.6.	Chamaeleonidae	26
6.2.7.	Varanidae	27
6.2.8.	Scincidae	28
6.2.9.	Cordylidae	30
6.2.10.	Gerrhosauridae.....	30
6.2.11.	Gekkonidae	31
6.2.12.	Colubridae	33
6.2.13.	Viperidae	34
7.	WEBSITE FOTOGALERIJ	34
8.	LITERATUUR.....	34
9.	OVERZICHTSTABELLEN.....	37

1. INLEIDING.

Na de reis naar Namibië in 1984 ben ik (André Van Hecke) er nooit meer toe gekomen om ervaring op te doen van de herpetofauna van het Afrikaanse continent.

Toen ik op de Tierra website een natuurreis naar Zuid-Afrika zag aangekondigd, sprak dit me wel aan. Het programma was ook van die aard dat de voorgestelde natuurrezervaten overeenkwamen met opvallende concentraties van verspreiding van amfibieën en reptielen volgens de door mij geraadpleegde literatuur.

Via "Tierra Natuurreizen Leuven" boekte ik deze reis voor de periode van 11 tot 26 november 2010.

De excursie stond aangegeven met bijzondere aandacht voor vogels en grote zoogdieren. Na voorafgaande vraag bij het reisbureau en de reisleader, bleek dat er ook aandacht kon besteed worden aan amfibieën & reptielen.

In dit rapport wordt een overzicht gegeven van:

- (1) de herpetologische voorbereidingen van de reis;
- (2) de dagelijkse herping-activiteiten met vermelding van de waargenomen soorten;
- (3) het totaal aantal waarnemingen per soort met vermelding van de vindplaatsen, wijze van waarnemen, aantal dieren, geslacht en leeftijdsklasse;
- (4) een toelichting per soort op basis van literatuurgegevens en met toevoeging van persoonlijke notities;
- (5) een overzicht van de waargenomen zoogdieren;
- (6) fotoreeks bestaande uit de beste foto van elk waargenomen amfibie en reptiel.

2. HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.

2.1. Literatuurvoorbereiding.

De herpetofauna van Zuidelijk Afrika (ttz. Namibië, Zuid-Afrika, Botswana, Zimbabwe en Mozambique) is en wordt nog steeds goed bestudeerd. Aan de hand van zeer recente literatuur van Zuid-Afrika, kon ik me dan ook goed voorbereiden. Het visueel herkennen van de soorten zonder ze te vangen, zou van primordiaal belang zijn:

- (1) in de meeste safariparken is het niet toegelaten uit te stappen; de waargenomen soorten zouden dan ook niet gevangen kunnen worden om ze via de determinatietabellen op soortnaam te brengen;
- (2) waar er wel mocht gewandeld worden, wou ik de groep niet ophouden om de soort(en) te bepalen met de determinatietabellen; dit kan soms uitlopen tot een half uur en meer per amfibie of reptiel; voor mij wel uiterst leerzaam maar niet te verantwoorden tijdens een groepsreis;
- (3) het vangen gebeurt soms dieronvriendelijk en veroorzaakt stress bij het dier;
- (4) het onmiddellijk visueel herkennen van gifslangen is altijd een must;

Het instuderen van de 55 amfibiesoorten en 136 reptielsoorten die in de 7 te bezoeken natuurgebieden zouden voorkomen, vergde ongeveer 2 maanden. Hiervoor raadpleegde ik de volgende basiswerken:

- * Branch, B. 1998: *Field Guide to the Snakes and other Reptiles of Southern Africa*;
- * Marais, J. 2004: *A Complete Guide to the Snakes of Southern Africa*;
- * Graham, A. and J. Marais. 2007: *A Guide to the Reptiles of Southern Africa*;
- * du Preez, L. and V. Carruthers. 2009: *A Complete Guide to the Frogs of Southern Africa*.

Ter vervollediging van mijn voorbereiding werd ook de herpetologische literatuur (uit eigen bibliotheek) geraadpleegd, zoals vermeld in punt 8.

2.2. Resultaat.

Tijdens deze reis zou er een andere wijze van herping aan de orde zijn: ttz. in groepsverband met 13

deelnemers (anders zijn we maar met 2), niet soortgericht, zonder dagelijkse wandelmogelijkheden en met maar 1 nocturne ipv de gebruikelijke iedere avond.

Niettegenstaande ben ik zeer tevreden met het bekomen resultaat van 9 soorten amfibieën en 25 soorten reptielen. Dit is ook deels te danken aan het feit dat 24 ogen meer kunnen waarnemen dan 2. Ik ben mijn reisgezellen dankbaar voor hun interesse en het mij meermaals opmerkzaam maken van bepaalde soorten die zij wel gezien hebben en ik niet.

Van elke soort is er op het einde van dit rapport een foto toegevoegd. Meer foto's van de reisomstandigheden, de gebieden, de reisgezellen (met toelating), vogels, zoogdieren, insecten en ongewervelden zijn te bekijken op www.freanonherping.be.

Het verslag van de vogelwaarnemingen van P. Tuerlinckx en W. Goussey kan ook op deze website geraadpleegd worden.

3. REISERVARINGEN.

3.1. Reisbureau.

De planning van de reis, vlucht, hotel, lokale gidsen, vervoer ter plaatse en keuze van de te bezoeken gebieden, werd volledig georganiseerd door Tierra Naturreizen Leuven (zie www.tierra.be)

3.2. Deelnemers.

De groep bestond uit 12 deelnemers (plus de reisleader). Sommigen kenden elkaar van vroegere reizen, wat tijdens de reis voor een bijzonder aangename sfeer zorgde, cfr de anekdotes en verhalen.

De verstandhouding in de groep was subliem. Hoofdinteresse ging naar vogels (en uiteraard ook naar de safari-zoogdieren); Erwin had oog voor planten en ongewervelden en ikzelf voor amfibieën en reptielen.

3.3. Reisleader.

Voor deze reis was Hendrik D'Hertefelt onze reisleader. Hij heeft al meer dan 160 reizen begeleid en beschikt dus over een schat aan ervaringen. We kunnen alleen vol lof zijn over zijn optreden. Door de deelnemers werd (in willekeurige volgorde) vooral geapprecieerd: (1) zijn kennis voor het herkennen van vogels, (2) de dagelijkse reisorganisatie en het inspelen op onvoorzienigheden, (3) de dagelijkse briefing van het programma van de volgende dag (4) het invullen van de waarnemingslijsten van de vogels en (5) zijn regelmatig van jeep veranderen om zijn vogelkennis en -determinatie aan iedereen te kunnen overdragen.

3.4. Gidsen.

Voor de volledige duur van de reis hadden wij de beschikking over twee lokale gidsen die ook elk chauffeur zouden zijn van een jeep, nl. Graeme Anderson en Chris Taylor. Ook over hen beiden niets dan lof. Als Zuid-Afrikaners en wonende in Johannesburg hadden zij een degelijke natuurkennis, waren deskundige chauffeurs en uitstekende koks voor de BBQ.

3.5. Logies en voedsel.

De accommodaties in de verschillende parken waren zeer goed. Top of the bill was het verblijf in het luxueus Reilly's Rock Hilltop Lodge in Swaziland (hier verbleef zelfs Prins Bernard).

Ontbijt was deels in buffet en deels naar keuze, de lunch à la carte meestal in een wegrestaurant type McDonald. Diner of in het restaurant van het park of in een lokaal restaurant of op het terras van de rondavel van de gidsen via eigen braai (=BBQ).

4. RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN.

4.1. Amfibieën & reptielen.

Vorbereidingen en resultaten van de waarnemingen, worden in dit rapport als volgt gedetailleerd:

Tabel 1 Checklist Amfibieën & Reptielen Zuid-Afrika 2010.

Tabel 2 Waarnemingen per gebied & per datum.

Tabel 3 Wijze van waarnemen per soort.

Tabel 4 Aantal soorten & aantal dieren.

Tabel 5 Gebruikte afkortingen & vertalingen.

Tabel 6 Beschrijving van de route.

Tabel 7 Waargenomen zoogdieren.

4.2. Wijze van waarnemen.

Ik heb af en toe kritiek op mezelf over de wijze van herpetologisch waarnemen. Ondanks ervaring en voorzichtigheid veroorzaak ik soms dieronvriendelijke handelingen (1) staartbreuk bij het vangen; (2) beschadigen van een schuilplaats door het uitgraven van een reptiel dat in zijn schuilplaats is gevlucht; (3) stress bij het opjagen/vangen van de dieren; (4) oververhitting bij het geënsceerd fotograferen van de dieren in de zon en (5) zo'n dier blijft niet altijd stil zitten voor de foto, vlucht weg en moet terug gevangen worden en dat soms meermaals achter elkaar.

Ik ben als amateur-herpetoloog soms "jaloers" op de diervriendelijke wijze waarop ornithologen hun vogels waarnemen.

Door het reizen in groep en gelet op mijn intensieve voorbereiding voor een visuele herkenning, was het vangen of verstoren amper of niet aan de orde. Het plezier om de amfibieën en reptielen in natuurlijke houding en habitat te fotograferen gaf me een bijzondere voldoening.

4.3. Notities.

Voor elke soort noteerde ik: plaats, datum, uur, wijze van waarnemen (visueel, auditief, als verkeersslachtoffer, enz...), aantal dieren, geslacht en leeftijdsklasse.

In punt 6 worden deze gegevens in tabelvorm weergegeven.

4.4. Bespreking per soort.

In punt 6 wordt per soort een gedetailleerd overzicht gegeven van de waarnemingen met toevoeging van een summiere bespreking van eigen notities en/of van de literatuur. Aangezien sommige beschrijvingen (zoals bijv. habitat) zich soms moeilijk laten vertalen, worden deze af en toe in het Engels overgenomen.

Voor de amfibieën wordt de nomenclatuur en systematiek gevolgd van "du Preez & Carruthers 2009"; voor de slangen "Marais 2004" en voor de overige reptielen "Graham & Marais 2007".

Voor alle Zuid-Afrikaanse soorten bestaat er een Engelse naam. Deze wordt op de checklist vermeld. Daar waar er voor alle Europese soorten een Nederlandse naam bestaat, is dit niet zo voor de Afrikaanse soorten. Ten einde de bespreking in het dagjournaal en per soort te verduidelijken en/of interessant leesbaar te maken, heb ik soms gebruik gemaakt van een algemene familienaam of van een vertaling uit het Engels of van een Nederlandse naam uit Grzimek (1972, 1973).

Met de citering van Zuid-Afrika bedoel ik de Republiek Zuid-Afrika en niet Zuidelijk Afrika.

4.5. Zoogdieren.

Aangezien er voor deze reis dagelijks safari-game-drives op het programma stonden, vond ik het noodzakelijk ook een voorbereiding te maken voor het herkennen van de zoogdieren (exclusief vleermuizen, ratten en muizen). Hiervoor werd een checklist samengesteld op basis van Chris & Tilde Stuart, 2001: Field Guide to the Mammals of Southern Africa. Van de 71 soorten die mogelijk voorkomen in de door ons bezochte natuurrezervaten, hebben wij de er 38 (=54%) kunnen waarnemen.

In tabel 7 worden de waargenomen soorten per dag gedetailleerd.

4.6. Gebruikte afkortingen.

In tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de gebruikte woorden en afkortingen in de tabellen bij de soortbesprekingen in punt 6.

5. REISWEG.

5.1. Gevolgde route.

Met tabel 6 geven we een beschrijving van de dagelijkse route.

5.2. Dagjournaal van de reis met herpetologische soortvermelding.

Donderdag 11 november 2010.

Het is vandaag een feestdag met weinig verkeer op de E19 en na drie kwartier rijden vanuit Zoersel bereik ik Zaventem. In de grote hall ontmoet ik onmiddellijk André en Danielle bij Starbucks. Om 18:15u vervoegen we ons bij de andere reisgezellen aan de incheckbalie. Hier vernemen we via gsm dat Kris en Paul met hun auto vastzitten op de autosnelweg. Onze reisleider Hendrik meldt dat er nog twee reisgezellen op komst zijn en verzoekt om de balie nog niet te sluiten. Hier wordt vriendelijk en positief op gereageerd: zij zullen de balie open houden. Wij gaan via de controle van paspoort en handbagage naar onze vertrekgate, waar is aangeduid dat ons vliegtuig naar Zurich een vertraging heeft van 15min (wat ons dus goed uitkomt). Uiteindelijk zien we Kris en Paul komen aanlopen. En zo zitten we alle dertien om 20:15u op onze plaats in het vliegtuig voor een vlucht van 50min naar Zurich. Onderweg maken we enkele zeer hevige turbulenties mee (voor mij wel de eerste van die soort van al mijn reizen). Hierdoor mag de servicewagen in de gang niet rondkomen voor de voorziene snack en krijgen we enkel een glas water. Om 21:30u landen we in Zurich en worden we in de transitzone aan een bijzonder strenge controle onderworpen. Aan de gate vernemen we dat we nog een half uur moeten wachten alvorens we toestemming krijgen om op te stijgen. Uiteindelijk zitten we om 22:25u in onze Airbus A340-300 voor de 9:50u durende vlucht naar Johannesburg.

Voor een vlucht van noord naar zuid (en vice versa) is er geen jetlag. En een nachtvlucht voor het afleggen van een grote afstand heeft het voordeel dat we verondersteld worden van te (kunnen) slapen. Voor sommigen waaronder mijzelf lukt dit steeds prima, voor anderen minder. We krijgen een volwaardige avondmaaltijd en dan worden de lichten gedoofd in het vliegtuig.

*Om 7:00u (en het is dan **vrijdag 12 november 2010**) krijgen we ontbijt en om 9:58u (lokale tijd=plus één uur tov België) landen we in Johannesburg bij een zalige 22°C. Een uur later hebben we onze bagage en wisselen we euro's (1euro=9.3ZAR). In de aankomsthal worden we opgewacht door Graeme Anderson en Chris Taylor (onze gidsen en chauffeurs) voor de komende veertien dagen. Op de luchthavenparking zien we onze twee jeeps staan en wat reuze meevalt, is dat ieder een plaats kan hebben aan een venster: de derde middelstoel is er niet en heeft plaats gemaakt voor een gang; comfort dus te over voor onszelf en voor de rugzak en fotoapparatuur. Terwijl Graeme en Chris de verplichte boordpapieren invullen, kunnen wij de eerste Afrikaanse vogelsoorten al noteren.*

Om 11:45u vertrekken we voor een drie uur durende rit naar Dullstroom. In Dreyden-Groenfontein houden we halt voor de lunch en een uurtje later zijn we terug op weg. In Middelburg stoppen we voor aankoop van water en "koekjes" om dan uiteindelijk om 16:50u aan te komen in Dullstroom. Hier logeren we in de Valley of the Rainbow. Een schitterende accommodatie (koloniaal type) in een domein van 1.000ha met meerdere "uitnodigende" vijverpartijen. In afwachting van het diner kan ik niet nalaten om deze omgeving te verkennen en noteer al onmiddellijk de eerste kikkersoort voor deze reis, nl. Amietia fuscigula.

Om 20:15u ga ik terug op verkenning met als resultaat: adulten en pas gemetamorfoseerde Amietia fuscigula en Amietophrynus rangeri als een nieuwe paddensoort. Om 22:15u slaat de vermoeidheid van het reizen van de voorbije twee dagen toe en ga ik slapen.

Zaterdag 13 november 2010.

Er was door reisleader Hendrik aangegeven dat we vroeg zouden vertrekken. Omdat ik nog de nieuwe paddensoort van gisteravond wil fotograferen bij daglicht, heb ik om 5:45u een mooi plekje in de zon gevonden. Al vlug krijg ik het gezelschap van Erwin, die ook meerdere macrofoto's maakt van deze amfibiesoort. Er is geen ontbijt voorzien, dus eet ik enkele van mijn uit België meegebrachte koekjes.

Op het afgesproken tijdstip van 6:45u vertrekken we richting Blyde Rivier Canyon Nature Reserve. Volgens gids Graeme belooft het een mooie trip langs de bekende Panorama Route te worden. Het is wachten op het ontbijt tot 9:25u in Pilgrim's Rest maar dat loont zeker de moeite. Wanneer ik een in de zon gelegen muurtje van het restaurant inspecteer op reptielen, noteer ik de eerste hagedis van de reis, nl. een subadult Slangenooghagedisje Panaspis wahlbergii.

Om 10:15u gaan we op verkenning in Bourke's Luck Potholes, een canyon gevormd door de Blyde Rivier. Het is een echt toeristenpleister, dus verwacht ik niet veel reptielen. Maar niets is minder waar en in mijn notaboekje noteer ik 3 skinken Trachylepis varia en 4 Blauwkopagamen Agama atra. De mannetjes van deze soort hebben een opvallend knalblauwe kop, zijn weinig schuw en blijkbaar gewoon aan passerende toeristen. Hierdoor laten ze zich gewillig van dichtbij fotograferen.

Na amper een rit van een kwartier bereiken we Lowveld View, waar we kort gaan wandelen tot het uitkijkpunt op de Blyde Rivier. Mijn vermoeden dat in een dergelijk rotsachtig gebied zeker reptielen moeten zitten komt vlug uit. Naast meerdere gekende Blauwkopagamen Agama atra, observeer ik zowel de donkerbruine wijfjes als de groenblauwe mannetjes Rotshagedissen van de soort Platysaurus o. orientalis.

Het derde natuureservaat dat op het programma staat voor een blitsbezoek is Three Rondawels. We lopen hier ook even tot aan het view point. Ik blijf achter om in de directe omgeving verder op herping te gaan en kan nog ervaring opdoen aan het baltsgedrag van een koppeltje Rotshagedissen Platysaurus o. orientalis. Wanneer ik op het wandelpad zand zie liggen, kan ik niet nalaten om een kleine hoeveelheid als "staal" mee te nemen voor mijn buurvrouw in Zoersel. Zij verzamelt namelijk zand van over de hele wereld, die ze in kleine identieke potjes tentoonstelt in een wandkast in haar woonkamer. Van op al mijn reizen breng ik zand voor haar mee.

Wij rijden verder richting Hoedspruit, houden onderweg halt voor een uitgebreide lunch en arriveren om 16:10u op onze bestemming voor de komende twee dagen, nl. de Mohlabetsi Safari Lodge in het Balule Nature Reserve. We worden hier hartelijk ontvangen door Alma en Tony met een drankje en vernemen dat er nog een safari-drive op het programma staat. We krijgen een half uurtje tijd om onze intrek te nemen in een koloniaal luxueus ingerichte rondavel (= een typisch Afrikaanse ronde hut met stenen muur en rieten dak).

Onze groep wordt verdeeld over twee "open jeeps" eigendom van de lodge. Op het dashboard is een geweer bevestigd... maar bij navraag later blijkt dat dit nooit moet gebruikt worden!?! En dan wordt het genieten van de eerste safari-dieren: olifant, impala, zebra, wildebeest en waterbok. Via de cb-zender verneemt onze chauffeur lan dat er leeuwen zijn gezien. Het is ondertussen al donker maar lan weet ons vliegensvlug bij de leeuwen te brengen. Het zijn er een zevental en we rijden tot bij hen op enkele meters. In de open jeep voelen we ons toch niet zo veilig, maar lan beweert dat ze niet hongerig zijn. Ik kan me toch niet van de indruk ontdoen dat dit toch een gevaarlijke bedoening is. Er wordt gefotografeerd en geflitst en er moet er maar eentje even schrikken. Maar alles verloopt rustig en de leeuwen hebben geen oog voor ons en blijven verder slapen.

Om 19:40u zijn we terug in de Mohlabetsi Lodge en na een zalige douche, worden we uitgenodigd voor een aperitief. Opeens komt onze gids Chris me roepen dat hij een kikker heeft gezien aan de ingang van de lodge: het is als nieuwe soort de Afrikaanse schuimnestboomkikker Chiromantis xerampelina. Ik ga de kikker toch even meenemen om hem 's anderendaags bij daglicht in de hand te kunnen bekijken en te fotograferen. Het superlekker diner wordt geserveerd in openlucht bij kaarslicht en rond een centraal kampvuur. Dit geeft zo'n avontuurlijke uitstraling, dat een foto van dit alles in aanmerking komt voor publicatie in een reisgids! Terug in mijn rondavel doe ik nog snel een wasje van T-shirt en sokken, back-up een 200tal foto's van vandaag op de laptop en ga om 22:50u tevreden slapen.

Zondag 14 november 2010.

Er staat vandaag om 5:30u een vroege game-drive (safari-rit) op het programma. Om 4:30u sta ik op en organiseer alles rustig. Ik fotografeer bij daglicht de Schuimnestboomkikker zodat ik het dier nog vóór vertrek terug de vrijheid kan geven. En Erwin, ook al vroeger opgestaan, komt me vervoegen om ook foto's van dit amfibie te nemen. Hierna gaan we nog vlug van heerlijke koffie en homemade koekjes genieten ter vervanging van het later voorziene ontbijt.

Wij zijn net vertrokken of ik observeer een vroeg actieve Gestreepte skink Trachylepis striata die de zandweg oversteekt. Verder levert de game-drive allerhande soorten zoogdieren op: giraffe, mangoeste, olifant, grote koedoe. Aan een poel houden we halt voor een kop koffie. Maar ook dan is het waarnemen geblazen en krijg ik mijn eerste grote en adulte Nijlkrokodil Crocodylus niloticus te zien. Een verder afspeuren van de poel resulteert in de eerste nijlpaarden. En dan zie ik een gekend verschijnsel, nl. het juist boven het water uitstekend kopje van een waterschildpad. Ik kan de soort niet onmiddellijk herkennen maar gids Ian zegt dat het zonder twijfel de Afrikaanse moerasschildpad Pelomedusa subrufa is.

Om 10:05u zijn we terug in de Mohlabetsi Lodge voor een uitgebreid en stevig ontbijt. Ik maak kennis met de gastvrouw Allison Sharp en het blijkt dat zij een diepgaande interesse heeft voor amfibieën en reptielen. En dat is ook zo want ze kent de soorten met hun Latijnse naam. Zij loodst me onmiddellijk naar een schilderij aan de inkom en boven op de rand hiervan zitten 3 Afrikaanse schuimnestboomkikkers Chiromantis xerampelina (die hebben hier al jaren hun vaste stek). Hierna wijst ze me enkele Kaapse dwerggekko's Lygodactylus capensis aan op een houten scheidingswand. Maar meest waardevol is haar tip om het nabijgelegen Khamai Reptile Park te gaan bezoeken: een asiel en opvangcentrum voor reptielen. Gids Chris is bereid om me daar naartoe te vervoeren. Hier aangekomen krijg ik een rondleiding van een ranger langs verschillende terraria binnen en langs openluchtterraria. Het verbaast me hoeveel deze man afweet van het leefgedrag van de aanwezige soorten. Hij vertelt dat een groot deel van de dieren afkomstig zijn van (1) verkeersslachtoffers die zij er terug bovenop hebben geholpen en (2) via telefoontjes van mensen die een slang in hun huis/hut hebben aangetroffen en hen bellen om deze te komen vangen en ophalen. Het is hier voor mij "constant genieten" van de meerdere gifslangen die Zuid-Afrika telt. De ranger bemerkt mijn enthousiasme en ik mag enkele soorten in de hand houden. Hij haalt de cobra's uit hun terrarium en via zijn truc met het zwaaiend petje (om hun hals zo open te zetten in dreighouding) kan ik geweldige foto's maken.

Drie uur later sta ik terug aan de uitgang en telefoneer naar Chris om me te komen ophalen. En terwijl ik hem opwacht, kan ik nog 2 gestreepte skinken Trachylepis striata op de muur van het park waarnemen.

In Mohlabetsi kom ik nog juist op tijd aan voor de pizza-lunch en het dessert. Hierna heb ik nog even tijd om verslag te maken van mijn bezoek aan het reptielenpark.

Om 16:00u vertrekken we voor de avond-game-drive. Het is opnieuw genieten van impala, zadeljakhals, steenbok, olifant, wildebeest, boseekhoorn en savannebuffel. Via de auto-cb verneemt Ian dat er een witte

neushoorn is gespot is en wij rijden daar naar toe. Het begint te schemeren maar we krijgen deze kolos toch nog goed te zien. Ondertussen begint het hevig te waaien en te regenen. Dit stoort niet het waarnemingsvermogen van Ian. Hij maakt zijn belofte waar dat hij voor mij speciaal gaat uitkijken voor een kameleon. En inderdaad halfweg een struik zit er een subadulte Lappenkameleon Chamaeleo dilepis. Ik wil het dier in de hand bekijken maar Ian zegt dat dit absoluut niet mag: "het is hier in Zuid-Afrika niet goed om een kameleon in de hand vast te nemen". Maar op de vraag waarom, krijg ik geen antwoord. Uiteraard respecteer ik dit en ik mag wel foto's nemen van dichtbij. Nu ja, in Zuid-Afrika zouden deze reptielen ongeluk brengen en in Madagaskar mogen vrouwen niet in de ogen van een kameleon kijken, want daarvan geraken ze in verwachting.

Om 19:34u zijn we terug in de Lodge en hier komt Allison me tegemoet met de vraag of ik de Dikvingergekko Chondrodactylus turneri wil zien, die sinds enkele maanden een vaste stek heeft gevonden achter hun koelkast. Deze grote wit gespikkelde gekko wordt mijn 14^e soort op mijn waarnemingslijst.

Het diner gaat opnieuw door op dezelfde romantisch/avontuurlijke plek van de vorige avond en het eten smaakt even superbe! Als toetje krijgen we een niet gevaarlijke schorpioen (cfr grote knijpscharen en kleine angel) te zien, die onder UV licht blauwachtig opkleurt.

Voor het slapen gaan loop ik rond middernacht nog even rond in het domein en vind 3 actieve padden Amietophrynus rangeri.

Maandag 15 november 2010.

Vandaag staat er een vroege game-drive op het programma. Vooraf krijgen we wel eerst heerlijke koffie en home-made koekjes. We vertrekken om 5:30u en bij het buitenrijden van het kamp ligt er een solitaire Zadeljakhals. Hij is weinig schuw. Ian vertelt dat het meermaals gebeurt dat opgejaagde dieren hun heil komen zoeken rond het kamp. Verder is het genieten van de olifanten, giraffes, zebra's, savannebuffels en andere grote zoogdieren (maar nergens amfibieën of reptielen te bespeuren). Rond 8:00u houden we in het domein een koffiepauze met alweer home-made koekjes.

Terug in Mohlabetsi krijgen we een heerlijk ontbijt (de Mohlabetsi Lodge is zeker aan te bevelen) en hierna ga ik bij goed daglicht enkele Kaapse dwerggekko's Lygodactylus capensis fotograferen.

Om 10:50u nemen we hier definitief afscheid en vertrekken richting Kruger National Park. Het wordt een korte rit want anderhalf uur later zijn we al aan de hoofdingang Orpen van dit wereldbekende natuurpark. Eenmaal aangemeld begint een prachtige safari-drive. Voor de gids/chauffeur is het geen enkele moeite gespaard om te stoppen bij elke vogel en zoogdier. Later vertelt Chris (chauffeur van de andere jeep) mij dat hij een Panter-schildpad Stigmochelys pardalis naast de weg heeft gezien. Het zal me overigens tijdens de verdere reis opvallen dat onze gidsen goede "herping-ogen" hebben. Hoewel ik de soort zelf niet gezien heb, maak ik er toch notitie van. Als voorkomend in het gebied, vind ik het een waardevol verspreidingsgegeven voor mijn verslag.

We bereiken om 15:05u het Satara Camp, waar we voor twee nachten onze intrek nemen. Het logies in rondavel vorm is comfortabel en heeft zelfs een buitenkeuken. Op weg voor een late lunch in het restaurant van het kamp, observeer ik een Gestreepte skink Trachylepis striata.

Om 16:30u vertrekken we voor de namiddag-game-drive. Blijkbaar zitten hier grotere aantallen safaridieren dan in Balule Nature Reserve. Mijn herpetologische notities beperken zich tot 2 Nijkrokodillen Crocodylus niloticus.

Om 18:30u zijn we terug in het Satara Camp en een half uurtje later zitten we in het restaurant voor het diner. De vogelmannen proberen hier nog eerst om het vogelverslag te maken maar moeten forfait geven omdat er te weinig licht is. De hulp van de vriendelijke kelner, die speciaal kaarsen komt plaatsen, brengt hier geen soelaas.

Mijn uitgebreide avondwandeling in Camp heeft als resultaat 7 Afrikaanse huisgekko's Hemidactylus mabouia, aanwezig op de muren van het sanitair blok voor de kampeerders. Ik vang wel een gekko om deze de volgende morgen bij daglicht te kunnen fotograferen. Om 22:00u lig ik eens vroeg in bed.

Dinsdag 16 november 2010.

Het vroeg moeten opstaan is voor mij geen probleem maar vertrekken zonder ontbijt... Dit wordt echter vlug gecompenseerd wanneer ik mijn gekko kan fotograferen. Ik moet me haasten om hem terug vrij te zetten (op de plaats waar ik hem gevangen heb), want het is bijna 5:30u en tijd om te vertrekken.

Nadat de gidsen zowel links als rechts de vensters van de jeeps vertikaal neerklappen (want zo heeft elke zitplaats een zicht van 180°), beginnen we aan de game-drive. Het is ditmaal genieten van een immens grote groep van honderden (mogelijk duizend) savannebuffels. Zij veroorzaken wel een file want hun trek gaat over de rijbaan. Ondertussen zie ik een drachtig wijffe skink Trachylepis varia. Ik wil dit exemplaar graag in de hand bekijken maar ja in het Krugerpark mag je niet uit de auto of jeep. Er zijn maar twee uitzonderingen (1) voor een sanitaire dringende stop of (2) wanneer je zwerfvuil ziet liggen en dit wil oprapen. Aangezien ik veel water drink, heb ik meermaals moeten vragen om gebruik te maken van (1).

Om 8:05u houden we halt op een picknickplaats waar we mogen uitstappen en de gidsen bereiden een volledig ontbijt. In afwachting resulteert mijn wandeling in drie reptielsoorten, nl. de skink Mabuya varia, de Soedanese schildhagedis Gerrhosaurus major en de Regenboogskink Trachylepis margaritifera. Van deze soort is mannetje identiek als afgebeeld in mijn veldgids. Maar de skinken met drie longitudinale gele rugstrepen en een blauwe staart kan ik niet direct op soort brengen. Tot uit de beschrijving van margaritifera blijkt dat het de wijffes zijn van deze soort.

Onze rit gaat verder met als hoogtepunt nijlpaarden en andere safari-dieren. Vervolgens houden we halt aan de Sweni Lookout (een vogelkijkhut waar je mag uitstappen). Hier liggen twee joekels van Nijlkrokodillen Crocodylus niloticus en ik noteer als nieuwe waterschildpad de Getande doosschildpad Pelusios sinuatus.

Om 12:30u arriveren we in het Satara Camp en tijdens de lunch vernemen we van de reisleader dat we een vrije namiddag hebben. Dit komt mij prima uit want ik moet dringend verslag maken, de foto's backuppen en slips, T-shirts en sokken uitwassen. Tijdens deze activiteit zie ik op de vensterbank van de badkamer een zonnende Afrikaanse schuimnestboomkikker Chiromantis xerampelina zitten en bij het ophangen van mijn was observeer ik op de schutting meerdere Kaapse dwerggekko's Lygodactylus capensis.

Terwijl ik de foto's back-up, niet alleen voor mezelf maar ook voor Werner en Erwin, komt deze laatste me zeggen dat hij een blauwe agame in een boom heeft gefotografeerd. Wanneer hij me zijn foto laat zien, is het onmiskenbaar een mannetje Blauwkeelagame Acanthocercus atricollis. Uiteraard wil ik hem zelf zien en daar aangekomen zit de agame nog in dezelfde boom.

Voor het diner organiseren onze gidsen een braai (=barbecue) in openlucht in het Satara Camp. Echt gezellig en zeker bij een dergelijke zalige temperatuur. Bovendien is het de verjaardag van Paul en dit wordt gevierd met een bijzonder lekker Zuid-Afrikaans wijntje. Dan vertelt Hendrik me dat hij vandaag in het Camp een grote hagedis heeft gezien. Aan de hand van zijn beschrijving moet het zeker een Reuzenschildhagedis Gerrhosaurus validus geweest zijn.

Na de braai doe ik nog een korte verkenningswandeling in het Camp zonder gebruik te moeten maken van het notitieboekje. Om 22:10 ga ik slapen.

Woensdag 17 november 2010.

Het valt me op hoe vlug je aan zeer vroeg opstaan gewend raakt: om 4:30 word ik spontaan wakker. Is dit misschien ingegeven in het achterhoofd door het feit dat ik de reiskoffer nog moet inladen, want we verlaten vandaag definitief Satara Camp. Het mag benadrukt worden dat onze gidsen Chris en Graeme zich tot het uiterste inspannen om ons te "soigneren". Zij hebben namelijk vóór het vertrek nog gezorgd voor koffie, want het ontbijt is pas voor later voorzien. En dat smaakt altijd!

Om 5:45u nemen we afscheid van Satara en beginnen we aan onze safari-drive in Krugerpark. En weer grote zoogdieren alom: gnoe, giraffe, impala, waterbok, leeuw, wrattenzwijn, savannebuffel, nijlpaard, olifant, grijze duiker, gewone duiker, enz... Wanneer je hier meerdere auto's/jeeps bij elkaar ziet gestationeerd, weet je dat er iets te beleven valt. En inderdaad: een Bateleur (roofvogel) die op een aangereden verkeersslachtoffer impala zit en veel moeite heeft om door de huid te geraken, ondanks zijn scherpe bek.

De rit gaat verder naar een duizend jaar oude Baobab boom. Een korte halte iets verder aan een poel geeft als herp-notitie: een wit schuimnest dat ongeveer 40cm boven het water hangt; dit is volgens onze gids onmiskenbaar van de Afrikaanse schuimnestboomkikker Chiromantis xerampelina.

Van 9:30u tot 10:30u is het tijd voor ontbijt gemaakt door onze gidsen op de Tshokwane Picknick-plaats.

Mijn herpetologische wandeling nadien levert hier niets op.

De verkenning via 4x4 in Krugerpark gaat verder via Orpen Dam: goed voor Nijlkrokodil Crocodylus niloticus en naar Nkumbe View waar we van een immens vergezicht kunnen genieten: de savanne wordt door de telescopen afgespeurd met als resultaat: 2 leeuwen, 1 neushoorn en 3 struisvogels.

We zijn amper terug vertrokken of we merken in de verte op de baan een concentratie van gestationeerde auto's op. Het wordt een safari-hoogtepunt: drie leeuwen proberen een grote groep savannebuffels aan te vallen; maar deze geven zich niet gewonnen en gaan uiteindelijk zelf "en charge" tegen de leeuwen; deze voelen zich blijkbaar zo bedreigd dat ze hun heil zoeken tussen de gestationeerde auto's. Wat een machtig schouwspel zoals in een natuurdocumentaire op TV.

Om 14:10u arriveren we in Lower Sabie (het is ondertussen beginnen te regenen) waar we voor één overnachting hebben geboekt. We gaan in het Camp-restaurant lunchen en zijn daarna vrij tot 16:30u. Deze tijd gebruik ik om een siësta te houden.

Het regent nog steeds hevig en hierdoor wordt er beslist om geen game-drive te organiseren, maar wel een kijkje te nemen aan de nabijgelegen dam. We genieten toch van een mooie waarneming van een voorbijlopende hyena.

De weersomstandigheden worden nog slechter zodat we om 17:00u al terug in het Lower Sabie Camp zijn. De vrije tijd tot het diner wordt ingevuld met verslag maken, het backuppen van mijn foto's en het skypen met thuis.

Na het diner geeft de regen me veel hoop voor een nachtwandeling in het Camp. Maar ik kan enkel 3 Afrikaanse huisgekko's Hemidactylus mabouia aantreffen in een sanitairblok van de kampeerders.

Om 21:50u ben ik al terug op de kamer en ga onmiddellijk slapen.

Donderdag 18 november 2010.

Om 4:00u word ik wakker doordat er allerlei "kleine steentjes" op mijn gezicht vallen... Bij nader inzien zijn het strontjes van een 7-tal vleermuizen, die in de nok van mijn rondavel zitten. Buiten is het goed weer en ik beslis om het Camp te verkennen op aanwezigheid van amfibieën, maar zonder succes.

Om 5:35u verlaten we Lower Sabie en beginnen we aan onze laatste safari-drive in het Krugerpark. Vrij vlug zien we een groepje van 4 hyena's, die heel zenuwachtig heen en weer over de rijbaan lopen. Blijkt dat er in de

berm een verkeersslachtoffer ligt. Een wijffe eet hiervan terwijl enkele mannetjes rond haar geïnteresseerd zijn om ofwel ook te eten of om te paren.

De rit gaat verder en mijn herpetologische observaties bestaan uit (1) twee schuimnesten van de Afrikaanse schuimnestboomkikker Chiromantis xerampelina en (2) op één van de weinige rotspartijen in het park kan ik mooie foto's maken van een niet schuwe Reuzenschildhagedis Gerrhosaurus validus.

Om 9:20u gaan we uitgebreid en lekker ontbijten in het Afsaal Trader's Rest. Gewoontegetrouw ga ik de omgeving verkennen en kan ik de aanwezigheid van een Kaapse dwerggekko Lygodactylus capensis noteren.

Juist voor we het Krugerpark verlaten, moet ik aan de gids/chauffeur vragen om te stoppen want ik heb een schildpad in de wegberm gezien. Hij wil dit wel doen maar maakt me erop attent dat ik niet mag uitstappen (oh ja). Aan de hand van de foto's kan ik dit voor mij nieuwe reptiel als Natal klepschildpad Kinixys natalensis determineren. Dit vind ik een mooie herpetologische afsluiter voor Kruger.

Juist buiten het park houden we een door de gidsen voorgestelde zoekstop (en nu mogen we uiteraard wel uitstappen) aan de Crocodile River nabij Malelane. Voor de ornithologen is het hier een paradijs van soorten en in het bijzonder voor ijsvogels en reigerachtigen. En hoe kan het anders of hier liggen op een zandbak twee Nijkrokodillen Crocodylus niloticus.

Om 13:05u bereiken we de grens met Swaziland, één van de laatste koninkrijken op het zuidelijke Afrikaanse halfmond. Iedereen moet uit de jeep om zich eerst aan te melden bij de Zuid-Afrikaanse douane. Dan te voet door een strook niemandsland, waar ik op de betonpalen van de grensafsluiting met prikkeldraad de Kaapse dwerggekko Lygodactylus capensis aantref samen met een subadulte Regenboogskink Trachylepis margaritifera. Bij de Swazi-douane moeten we ons ook persoonlijk met paspoort aanmelden. Alles verloopt iets vlotter hoewel het enig zoeken is om de juiste uitgang te vinden.

Na de lunch in het restaurant van de artisanale glasblazerij Ngwenya Glass, bereiken we om 16:35u het Mlilwana Wildlife Sanctuary. Hier nemen we onze intrek in het prestigieuze Reilly's Rock Hilltop Lodge. Dit is luxe van de bovenste plank, temeer als je weet dat Prins Bernhard hier ook heeft gelogeed.

Na de dagelijkse briefing met (1) het programma voor de volgende dag: geen morning-game-drive en ontbijt om 8:00u en (2) de notities door de birding-guys van hun vogelwaarnemingen van vandaag, is het tijd voor een heerlijk diner bij een gezellige open haard.

Hoewel ik zeer moe ben, doe ik toch een korte verkenning in de tuin van de lodge, maar zonder herping-resultaat. Op de kamer maak ik nog verslag en back-up de foto's voor Lucienne en Erwin.

Om 22:00 lig ik in mijn oversized twee-persoonsbed!

Vrijdag 19 november 2010.

Ik sta op om 6:15u en wanneer ik buiten kijk is het mistig en regenachtig. Misschien toch amfibieweer. Ik neem vlug een douche en ga het gebied verkennen. Het notitieboekje moet echter niet gebruikt worden.

Wanneer ik tegen 8:00u de groep vervoeg voor het ontbijt, zie ik op het terras van de RRH-Lodge een oudere man zijn krant lezen. Ik vermoed dat het de eigenaar (Mr. Reilly) is, die door onze gidsen zo bewierookt wordt als **de** natuurbeschermer in Swaziland. Dank zij de steun en hulp van Koning Sobhuza II is hij erin geslaagd meerdere natuurresevaten op te richten en uitgestorven safarisoorten terug te introduceren. Ik ga kennis maken en hij stelt zich voor als Mr. Reilly. Het is een zeer vriendelijke en charmante man die graag wil kennismaken met onze reisleader en volledige groep. Hij benadrukt dat hij de volgende dag onze persoonlijke gids wil zijn voor een wandeling in zijn domein.

Na het ontbijt op het terras vertrekken we om 9:40u met een plaatselijke gids voor een uitgebreide wandeling in het Mlilwana Wildlife Sanctuary. Het valt ons op dat verschillende percelen met draad zijn afgespannen en dit

heeft als oorzaak dat er met bedreigde zoogdierensoorten wordt gekweekt. Terwijl we uitleg krijgen over het kweekprogramma van de paardantilope, kruipt er bijna tussen mijn benen een nieuwe soort pad, nl. Amietophrynus gutturalis. Ondertussen vervoegt er zich een tweede gids bij ons en deze man lijkt iets af te weten van de kikkers en hagedissen hier. Dat belooft. Plotseling een roep vanop afstand van Marleen die een pad heeft gezien. Wanneer ik naderbij kom, is het de eerder geziene soort Amietophrynus gutturalis, maar met een afwijkend kleurpatroon. Dan vertelt mijn gids dat hij een interessante rotspartij weet. Hier treffen we 3 Regenboogskinken Trachylepis margaritifera aan. Een verder intensief speuren levert echter niets op.

Tegen het middaguur is de wandeling gedaan. Wanneer ik bij mijn lodge aankom, zie ik een wijffe Blauwkeelagame Acanthocercus atricollis op de stenen afsluiting zitten. Maar blijkbaar is er iets niet OK met haar want ze vlucht niet en ik kan haar tot op 10cm benaderen om macro-foto's te maken.

Om 13:35u vertrekken we voor de lunch naar het restaurant in het domein. Het is een schitterende locatie met terras en uitzicht op een immens grote vijver met in het midden een eiland met een boom vol reigerachtigen.

Nu blijkt dat onze groep toch oog heeft voor kruipdieren: (1) Kris roept me want voor haar op de houten afsluiting van het terras zit een drachtig wijffe Gestreepte skink Trachylepis striata en (2) gids Graeme komt me enthousiast zeggen dat hij heel ver een Nijlvara Varanus niloticus op een boomstam boven water heeft gezien; zijn determinatie is juist en met deze 24^e soort van de reis ben ik heel tevreden.

Wanneer ik uiteindelijk mijn toast kan beginnen eten, zie ik zelf enkele kopjes boven het wateroppervlak van de Getande doosschildpad Pelusios sinuatus.

Om 14:55u starten we de namiddagwandeling in het Mliwana Wildlife Sanctuary met herpetologische notities aan Nijlkrokodil Crocodylus niloticus, Panterschildpad Stigmochelys pardalis en Gemarmerde Rietkikker Hyperolius marmoratus taeniatus. Ik ben met Erwin wat achteropgeraakt wanneer gids Chris me vanuit de verte teken doet om onmiddellijk te komen: hij heeft een verkeersslachtoffer Gespikkelde bosslang Philothamnus semivariatus gevonden.

Wanneer we om 17:25u aan de RRH-Lodge aankomen, stel ik vast dat het wijffe Blauwkeelagame nog steeds op dezelfde plaats op de stenen afsluiting van deze morgen zit. Het dier leeft wel degelijk en ademt, maar blijkbaar is er toch iets niet in orde met haar gezondheid.

Wanneer we gaan dineren, begint het te regenen en ik durf al niet meer te rekenen op enige amfibie-activiteit. Maar nog tijdens het avondmaal is het bingo; ik hoor buiten kikkers roepen en wanneer ik ga kijken zijn het verschillende mannetjes en wijfjes Gemarmerde rietkikker Hyperolius marmoratus taeniatus. Ik wil hier benadrukken dat de mannetjes fantastisch mooi gekleurd zijn! Terwijl van deze soort de nodige foto's worden genomen, hoor ik vanuit een andere poel een zeer luidruchtig gekwaak. Voorzichtig nabij gekomen, blijken het drie niet schuwe padden Amietophrynus gutturalis te zijn. Hun roep is oorverdovend wat belooft voor de nachtrust van onze reisleader in de nabijgelegen kamer! Maar er roept nog iets. Pas na lang zoeken en speuren, vind ik uiteindelijk een adult kikkertje Tomopterna natalensis met een kopromplengte van amper 30mm.

Ik ga tevreden van deze geweldige avond om 23:10u slapen.

Zaterdag 20 november 2010.

Om 6:00 word ik gewekt door een getik op het raam. Het is de poetsvrouw van de lodge aan wie ik een lange broek en twee hemden had gegeven om te wassen. De kostprijs... ik mag geven wat ik!

Aangezien ik vorige avond onmiddellijk ben gaan slapen, back-up ik eerst de foto's en breng wat orde op zaken tot het afgesproken uur voor ontbijt.

Het mistig weer is niet uitnodigend om buiten op het terras te ontbijten, dus gaan we maar naar binnen. En dit resulteert in een waarneming achter de keukenkast van een Afrikaanse huisgekkko Hemidactylus mabouia

(waarvoor dank aan reisleader Hendrik die de gekko opmerkt). Dan hoor ik de gekende roep van Amietophrynus gutturalis. In hetzelfde poeltje van gisteren zit er nu een koppeltje in amplexus en het wijfje heeft al eisnoeren afgelegd. Tijdens het fotograferen van deze activiteit, worden we bespied door een mannetje gemarmerde Rietkikker Hyperolius marmoratus taeniatus. Hij is absoluut niet schuw en nu bij daglicht kunnen we hem tot op ongeveer ½ meter benaderen om macro-foto's maken.

Tijdens een korte briefing vernemen we van reisleader Hendrik dat er een mogelijkheid is om op de bestemming van de volgende dag in St. Lucia in te schrijven voor: ofwel een walvistorocht ofwel een nachtwandeling voor zeeschildpadden. Het is voor deze laatste wel een kost van 80 euro per persoon, maar dit bedrag zou integraal naar de plaatselijke community gaan. Uiteraard geef ik me onmiddellijk op en blijkt dat naamgenoot André met echtgenote Danielle ook geïnteresseerd zijn.

Om 9:30u verschijnt Mr. Reilly voor de beloofde rondleiding. Hij toont ons fier een wand met tientallen holen van bijeneters en vertelt enthousiast over zijn natuurreservaat. Tijdens de verdere wandeling kan ik notities maken van een joekel van een Nijlkrokodil Crocodylus niloticus en van Gemarmerde Rietkikkers Hyperolius marmoratus taeniatus, die zich goed verschild hebben in en tussen de schors van een boom rond een vijver.

Om 10:55u nemen we definitief afscheid van Mr. Reilly en zijn prachtig Wildlife Sanctuary en vertrekken we naar St. Lucia aan de Indische Oceaan.

Na twee uur rijden, gaan we lunchen in Nisela (nog steeds in Swaziland). Hier laat onze gids Chris me kennis maken met een ranger die me een vaste plaats van Zwarte mamba en Python natalensis kan tonen. Ik heb de keuze eten of meegaan. Natuurlijk kies ik voor dit laatste maar Hendrik vraagt wel om maar 1/2 uur weg te blijven. De ranger heeft zijn eigen jeep en een kwartier later zijn we op die bewuste plek. Hij weet waar te zoeken onder een immens grote takkenbos. Hij vindt wel de faeces van slangen maar niet van de "makers". De ranger verklaart als oorzaak de overvloedige regen van de voorbije dagen, waardoor de slangen zijn weggetrokken naar het nabijgelegen heuvelgebied. Wanneer we op de terugweg stoppen voor een Blauwkeel-agame Acanthocercus atricollis die de weg oversteekt, zien we dat deze achtervolgd wordt door een adulte Kaapse steppenvaraan Varanus albigularis, naar schatting anderhalve meter groot. Het is dan wel geen mamba of python, maar ik ben even tevreden met deze waarneming.

Door dit alles kom ik wel 10min te laat aan het restaurant. Hier verneem ik van mijn naamgenoot dat hij mijn lunch heeft betaald en laten inpakken. Wat een service! En al rijdend eet ik smakelijk!

Om 14:40u bereiken we de zuidelijke grenspost van Swaziland, waar de paspoortcontrole vlotjes verloopt. Het is ondertussen snikheet en de temperatuur in de jeep is blijkbaar voor velen uitnodigend voor een slaapje (en zo ook voor mij).

Na anderhalf uur rijden komt er een opsplitsing van de groep: de drie liefhebbers voor een bezoek aan de zeeschildpadden stappen over in de jeep van ranger Koen Charr (de anderen rijden door naar St. Lucia). Koen wordt onze gids voor de komende uren en vertelt ons dat het nog zeker vijf uur rijden is tot aan het strand van de zeeschildpadden aan Kosi Bay in het noorden van het Isimangaliso Wetland Park.

Onderweg houden we heel even halt aan Muzi Pan, een lagune die voor ornithologen het mekka is (en dat blijkt ook zo). Nabij Mbaswana worden alle remmen toegegooid voor een schildpad die de rijweg bijna heeft overgestoken en in de berm verdwijnt. We vinden haar vrij vlug en het is een Gladrandklepschildpad Kinixys belliana.

Om 18:35u eten we vlug een hamburger aan een tankstation, want we moeten op een afgesproken uur aansluiten bij een andere groep turtle-watchers. Reden hiervan is dat we in feite met tien deelnemers moesten zijn; aangezien wij maar met drie waren, wordt ons deze mogelijkheid van een bezoek aan de zeeschildpadden gegeven via aansluiting bij een andere groep.

Gelukkig dat de auto een jeep is want de zandwegen naar het strand zijn nauwelijks bereikbaar. Maar wat heeft onze Koen een scherpe blik, wanneer hij even in achteruit zet omdat hij een Lappenkameleon Chamaeleo dilepis in een struik heeft gezien. Maar ook nu mag ik het dier niet in de hand vastnemen!?!

Om 23:30u arriveren we aan Kosi Bay en maken kennis met de plaatselijke gids (de groep is al vertrokken). We krijgen de nodige onderrichtingen van hoe een zeeschildpad te benaderen: (1) wanneer een wijfje aan land is gegaan, wachten tot de gids toelating geeft om haar te benaderen; (2) geen gebruik maken van pillampen voor en opzij van het dier; (3) geen foto's nemen met flash tijdens de eiafleg (4) flits en licht van pillampen zijn enkel toegelaten wanneer het dier terug naar zee kruipt.

De weersomstandigheden aan Kosi Bay zijn goed: volle maan en een beginnende hoogtij, zodat de schildpadden zo min mogelijk strand moeten oversteken. In de verte zien we het licht van meerdere pillampen dus daar heeft de groep al geluk. Maar het is te ver voor ons om ze te vervoegen. Dan idem dito wanneer deze groep terug gebruik maakt van flits en pillamp. Gelukkig zijn we dan dicht genoeg genaderd. En ja, daar ligt een wijfje Dikkopschildpad Caretta caretta volop eieren af te leggen. Maar geflits alom, de toeristen lopen voor de kop van de schildpad, het dier wordt langs alle kanten met pillampen beschenen... wat gebeurt er hier?! Is die groep hier zonder gids of zijn ze niet in kennis gesteld wat wel en wat niet mag. Maar ze zijn wel begeleid door twee gidsen die een praatje zitten te maken en alles zo maar dieronvriendelijk zijn beloop laten gaan. Overleg met onze eigen gids levert alleen een zucht en opgetrokken schouders op!

De sfeer tussen ons drie wordt hitsig en zenuwachtig. Wanneer we aan de groep vragen waarom zij de opgelegde regels niet volgen, komt hun reisleader naar ons en zegt dat hij van de Zuid-Afrikaanse natuurbescherming is en weet wat hij wel en niet mag doen. Dit alles wordt voor ons te veel en we beslissen hier weg te gaan en rechtsomkeer te maken.

Op de terugweg ontmoeten we Koen (hij was op zoek gegaan aan de andere kant van het strand) en we doen ons relaas. Zijn reactie is ontwijkend en beantwoord niet aan onze verwachting. Hij eindigt dat hij er melding van zal maken maar vraagt aandacht voor het feit dat die gidsen "bang" zijn om bij commentaar geen tip/fooi te krijgen.

Wanneer we bijna het strand verlaten, zien we een tweede wijfje Dikkopschildpad Caretta caretta onderaan een duin liggen, die aan de eiafleg wil beginnen. En nu worden de regels wel opgevolgd want we mogen van Koen zelfs niet tot bij de schildpad komen: ze is nog op zoek naar een geschikte aflegplek en onze benadering zou haar zo kunnen verstoren dat ze terug de zee in gaat.

Om middernacht beginnen we aan de vier uur durende terugrit naar St. Lucia. Onderweg denk ik terug aan een citaat van de vrouw van mijn vriend Freddy: "de beste natuurbeschermers zijn de thuisblijvers, zij verstoren niets". Ik heb haar al dikwijls gelijk moeten geven. In Krugerpark hebben wij namelijk een Frankolijn (vogel) aangereden, die gekwetst aan de vleugel bleef liggen. Ik wou de vogel uit haar lijden verlossen door ze onder het wiel van de jeep te leggen, maar ik mocht niet uit de jeep. Nu op onze terugrit vliegt er een nachtzwaluw tegen onze voorruit en gelet op onze hoge snelheid zal de vogel dit niet overleefd hebben.

Om 3:20u in het holst van de nacht, komen we aan bij ons hotel in St. Lucia en worden we opgewacht door gids Graeme (door Koen per gsm gewaarschuwd van onze aankomst). Graeme bezorgt ons de sleutel en het nummer van onze lodge.

Om 4:00u lig ik in bed en kan niet nalaten om een introspectie te maken van deze avond en nacht. Het was zeer lang en ver rijden, we hebben amper (op een diefje) een hamburger kunnen eten, het incident aan de zeeschildpad, de overreden nachtzwaluw. Ik houd al bij al geen goede herinnering over aan deze avond. Ik heb ook enige twijfel of de per persoon betaalde 80 euro wel integraal naar de plaatselijke gemeenschap van Kosi Bay gaat zoals gids Koen vooropstelde?

Zondag 21 november 2010.

Het is een korte nacht van amper drie uurtjes slapen. Wanneer we om 8:15u gaan ontbijten hebben we natuurlijk één en ander te vertellen over onze ervaringen met de zeeschildpadden.

In de voormiddag maken we een wandeling in de directe omgeving aan het St. Lucia Lake Estuaria met als herping resultaat: Gestreepte skink Trachylepis striata, Trachylepis varia en een adulte Nijlvaraan Varanus niloticus. Deze kan ik van zeer nabij observeren door hetzelfde vlucht-en-omkijk gedrag als van de Kaapse steppenvaraan.

Het is vandaag broeierig heet zodat de halte aan het beach-restaurant wel gekomen is. Met een koel drankje op het terras is het genieten van de in de lagune aanwezige nijlpaarden. Door een uitstekende gsm-verbinding neem ik de gelegenheid te baat om te telefoneren met het thuisfront. Ik verneem dat alles daar "onder controle is" en dat het goed verloopt met de gezondheid van ons hondje Tessy.

We gaan eerst lunchen in St. Lucia en verkennen daarna de Main Beach van St. Lucia. Het is nog steeds snikheet maar niet voor een varaan, die de baan oversteekt en in een moerasje verdwijnt. Hij vertoont het vlucht-en-omkijk gedrag en hierdoor kan ik hem als Nijlvaraan Varanus niloticus herkennen. Juist voor we de jeep instappen voor de terugrit is het voor de skink Trachylepis varia nog niet warm genoeg: hij zit volop van de snikhete zon met gesloten ogen te genieten.

Het diner in onze hotel St. Lucia Safari Lodge bestaat uit een BBQ, die onze gidsen zelf bereiden en we moeten toegeven: ze kennen er wat van, want de kip en lam smaken lekker.

Op het avondprogramma staat een nocturne-drive, waarvoor ik niet heb ingetekend. Het lekker avondmaal, de hitte van de dag en de korte nachtrust van de voorbije nacht, doen me besluiten om wat slaap in te halen en om 21:00u lig ik in bed.

Maandag 22 november 2010.

Ik sta op om 5:55u en ben goed uitgerust. Het is prachtig zonnig weer en ik kan op mijn terras rustig verslag maken, want er is geen morning-game-drive voorzien.

Tijdens het ontbijt verneem ik van mijn reisgezellen dat zij gisteravond tijdens de nocturne-drive een Lappenkameleon Chamaeleo dilepis hebben gezien en een slang. Aan de hand van de foto's van Rik en naamgenoot André, kan ik ze determineren als Oost-Afrikaanse eiervreter Dasypeltis medici. Ik heb de slang dan wel niet gezien maar het is voor mij een interessante notitie inzake verspreiding. Na het ontbijt ga ik in St. Lucia boodschappen doen (aankoop van water en koekjes).

Om 9:00u vertrekken we op verkenning (met opengeklapte jeep-ramen) in het Isimangaliso Wetland Park, waar het ook niet toegelaten is om uit te stappen. Hopelijk zie ik geen slangen op de weg. Het is weer genieten van de grote safaridieren, maar het herpetologisch notitieboekje blijft zonder aantekeningen.

Onze gids weet een goede stopplaats aan het viewpoint Mission Rock en hier kunnen we even de benen strekken voor een wandeling aan het strand. Ik heb behoefte aan het sanitair gebouwtje en noteer er 11 Afrikaanse huisgekko's Hemidactylus mabouia op de muren.

Op het middaguur bereiken we Cape Vidal. De gidsen beginnen aan de voorbereiding van de BBQ-braai en we hebben vrijaf tot 13:30u. Ik ontmoet een ranger die vertelt dat de tweede soorten mamba's en de pofadder hier algemeen zijn; maar nu is het niet warm genoeg voor hen; ik moet terugkomen in de zomer want dan zijn ze elke dag te zien. Ondanks mijn intensief zoeken tref ik enkel de skink Trachylepis varia aan en als nieuwe zoogdiersoort de gewone meerkat.

Tijdens de BBQ verneem ik van Erwin dat hij twee slangen heeft gezien, die samen van een zandduin vielen (een paring?). Hij heeft ze kunnen fotograferen en het is de Zandrenslang Psammophis brevirostris. Ik wandel nog even met Erwin naar de bewuste plek. De slangen zullen er wel niet meer zijn, maar dan heb ik toch een idee van de habitat van deze soort.

Om 14:30u gaan we verder met onze safari-drive en observeren baviaan, nijlpaard, savannebuffel, sassaby, enz....

Drie uur later komen we aan in ons hotel St. Lucia Safari Lodge. Onze gidsen kennen een goed plaatselijk restaurantje in St. Lucia en hier gaan we pizza eten. Er zijn geen avondactiviteiten voorzien en dus wordt de avond aan tafel verder gezet met een lekker ijsje en napraten over deze en andere natuurreizen. Sommigen plannen nog een stapje in de wereld te zetten in St. Lucia. Ik pas hiervoor en ga braafjes de foto's backuppen, verslag maken en wat orde op zaken stellen.

Om 23:00u lig ik in bed.

Dinsdag 23 november 2010.

Hoewel er niets op het ochtendprogramma staat, ben ik toch al om 5:30u wakker. De zon schijnt volop en het is buiten tropisch warm en vochtig. Ik zie de manager van het hotel en vraag of het mogelijk is om gebruik te maken van internet om met het thuisfront te skypen. Het is niet voor de toeristen voorzien maar ik mag zijn persoonlijk internet gebruiken. Tijdens het verdere gesprek vertelt hij dat er in het nabijgelegen Crocodile Center een Gaboon adder in gevangenschap zit. Een uiterst moeilijk in de natuur waarneembare slang en met een beperkt voorkomen rond St. Lucia. Hij telefoneert met het center en maakt een afspraak dat we nu vóór het officiële openingsuur mogen komen. Om 7:20u is gids Chris bereid me te vervoeren, maar bij aankomst is er geen levende ziel te bespeuren. Dan maar terug naar het hotel. Hier aangekomen vraagt de manager waarom we zo vlug terug zijn. Hij is duidelijk geïrriteerd en voelt zich verantwoordelijk voor onze nutteloze verplaatsing. Hij neemt onmiddellijk zijn gsm en belt naar ... Na het beëindigen van dit amper 1min durende gesprek geeft hij ons de zekerheid dat er binnen het kwartier iemand is om ons binnen te laten. Wij terug naar het Crocodile Center en daar worden we al opgewacht. En het loont: de Gaboon adder is een adult exemplaar en in het openlucht terrarium kan ik de slang fotograferen.

Na het ontbijt gaan we in St. Lucia naar de bank. Het wisselen van geld is niet eenvoudig en de transactie duurt toch zo'n 10 minuten, paspoort wordt gevraagd en gekopieerd, de euro's worden minutieus gecontroleerd, de nodige formulieren worden opgesteld, enz... Enfin we hebben de nodige rand om de volgende dagen toe te komen. Dan is het wachten op onze gidsen die de nodige inkopen doen voor ontbijt en diner voor de komende 2 dagen.

Om 10:05u verlaten we definitief St. Lucia en vertrekken naar het Ithala Game Reserve. Het is wel terug wennen aan het drukke verkeer op de snelweg en aan politiecontroles. Want er blijken velen zonder rijbewijs en verzekering te rijden, maar onze gidsen zijn volledig in orde. We houden een korte stop voor de lunch en om 15:15u bereiken we het Ntshondwe Camp. Terwijl Graeme en Chris de check-in regelen, zie ik aan de inkom van de receptie dat de Afrikaanse dwerggekko Lygodactylus capensis hier ook aanwezig is. We krijgen vlug onze lodge toegewezen. Het is een geweldige accommodatie, de rondavels zijn super de luxe en self catering. We hebben vrijaf tot aan het diner en ik gebruik deze tijdspanne voor een wandeling in het Camp. Aan de centrale vijver krioelt het van pas gemetamorfoseerde padjes Amietophrynus gutturalis; als tweede amfibiesoort noteer ik 3 subadulte Rode padden Schismaderma carens.

Voor het avondmaal organiseren onze gidsen een BBQ-braai op het terras van hun rondavel. Er zijn geen avondactiviteiten gepland, dus verken ik nadien bij regen het Camp met slechts één notitie van een adulte pad Amietophrynus gutturalis.

Om 22:00u ga ik slapen.

Woensdag 24 november 2010.

Het wordt vandaag onze laatste morning-game-drive. Wanneer we om 5:35u vertrekken, is het zo'n slecht weer, mistig en veel wind, dat de vensters van de jeep niet worden opengeklapt. In dit rotsachtig gebied valt het ons op dat er minder safari-dieren zitten. Maar we moeten alert blijven want het is de enige plek waar we kans maken op zwarte neushoorn, een soort die we tot heden nog niet hebben gezien.

Om 7:30u gaan we op een picknickplaats nabij een rivier ontbijten. Het is gestopt met regenen en ik ben vrij vlug op verkenningstocht. In enkele poelen observeer ik de 34^e soort van deze reis, nl. Amietia angolensis. Ik observeer meerdere van deze kikkers in verschillende leeftijden en kleuren en twijfel of het wel allemaal "angolensis" is (maar bij navraag thuis bij de Zuid-Afrikaanse amfibie-specialist James Harvey blijken ze allen tot Amietia angolensis te behoren).

Er zit weinig animo in de activiteiten en de gidsen voelen dit merkbaar aan want ze stellen voor om terug naar het Camp te rijden. Onderweg vraag ik om te stoppen aan een poel. Er zitten larven in met een voor mij toch speciaal gedrag: ze zwemmen niet individueel maar geconcentreerd bij elkaar; elke groep telt naar schatting zo'n 100 larven; in heel de poel tel ik 11 van deze concentraties. Ik wil deze niet verstoren door er enkele te vangen voor determinatie. Ik neem de nodige foto's en doe thuis wel navraag bij Harvey (het zijn larven van de Rode pad Schismaderma carens).

Om 10:50u zijn we in het Ntshondwe Camp en gaan we vroeg lunchen in het restaurant van het Camp.

Ik neem geen deel aan de safari-drive van 's namiddags maar trek er alleen op uit langs een wandelpad dat me aan de receptie is opgegeven voor Zwarte mamba. Pas vertrokken of ik kan de rotsklipdas aan de zoogdierlijst toevoegen. Het begint te regenen, maar ik blijf verder zoeken door het omdraaien van stenen. Maar de waarnemingen blijven beperkt tot enkele skinken Trachylepis varia. Noodgedwongen door de hevige regen beslis ik om terug naar het Camp te gaan.

Ik ga in het restaurant van een ijsje genieten en beslis om siësta te houden in mijn rondavel tot 18:30u want een half uurtje later is de afspraak voor de BBQ op het rondavel-terras van onze gidsen. En nogmaals: die twee kunnen vlees perfect "braaien".

Tijdens het diner - waarschijnlijk gelokt door de geur van het vlees - observeren we naast de rondavel een grote galago (=halfaap) en naast het terras twee pantergenetkatten.

Tot besluit van de avond neemt Werner het woord om een korte toespraak te houden met nadruk op dank aan Hendrik en aan de twee gidsen. Zij hebben alles *pico bello* georganiseerd waardoor deze Z-A reis als succesvol mag worden bestempeld.

Bij de navraag wie er morgen vroeg meegaat met de safari-drive zijn er maar drie geïnteresseerden. Blijkbaar willen de meesten (waaronder ook ik) deze avond rustig de reiskoffer inpakken. Morgen vertrekken we naar Johannesburg want deze reis nadert zijn einde.

Om 20:40u ben ik in mijn rondavel en maak nog dagverslag. Ik heb het voor de eerste keer van de reis koud, neem een tweede deken uit de kast en ga om 21:30u vroeg slapen.

Donderdag 25 november 2010

Ik heb de wekker blijkbaar verkeerd gezet en zie dat het 7:15u is wanneer ik spontaan wakker wordt.

Tijdens een eenvoudig ontbijt op het rondavel-terras van de gidsen, komen onze drie reisgezellen van de safari-drive aan en zij kunnen “stoefen”: ze hebben de zwarte neushoorn van dichtbij kunnen waarnemen!

Om 9:00u zit iedereen en alle koffers in de jeeps. De gidsen nemen in het reservaat een kleine omweg in de hoop aan de anderen de zwarte neushoorn te laten zien. Maar de notities blijven beperkt tot giraffe, impala, wrattenzwijn, sassaby, zebra en struisvogel. Aan de uitgang van het gebied nog een korte sanitaire stop, waar ik aan een zeer kunstmatig rotspartij de laatste reptielen van de reis noteer, nl. zonnende skinken *Trachylepis varia* en *Trachylepis striata*.

Al vrij vlug blijken er grote wegenwerken plaats te vinden op de hoofdbaan naar Johannesburg, die telkens door een eenrichtingsverkeer voor veel tijdsverlies zorgen. En we moeten ons toch om 18:00u op de luchthaven aanmelden. Onze gidsen opteren om via een andere weg Johannesburg te bereiken. Maar ook op deze binnenwegen gaat het zeer traag dus nemen we terug de grote baan.

In Piet Retief houden we halt voor een lunch van amper 1/2 uur. Uiteindelijk bereiken we nipt om 18:05u de luchthaven. Drie kwartier later zijn we ingecheckt, gecontroleerd en aanwezig aan de juiste gate. Met bijna een uur vertraging stijgen we op voor een 10:10u durende vlucht naar Zurich. We krijgen aan boord nog een licht avondmaal en dan worden de lichten gedoofd met de bedoeling dat we gaan slapen.

Om 5:00u (en we zijn dan **vrijdag 26 november 2010**) worden we gewekt voor het ontbijt en twee uur later landen we in Zurich. Hoewel we hier in transit zijn, worden we streng gecontroleerd. Er is enige tumult met de handbagage van Herman. Daar zou het scan-apparaat een mes hebben gedetecteerd. Maar Herman ontkent dit in alle toonaarden tot uiteindelijk op de bodem van zijn handbagage het bewuste “wapen” wordt gevonden (hij was het mes vergeten op te bergen in de grote reiskoffer).

In Zurich heeft het zo gesneeuwd dat het vliegtuig eerst met antivries volledig ontijzeld moet worden, wat een vertraging van meer dan een uur veroorzaakt.

Om 8:32u (lokale tijd) krijgen we toelating om op te stijgen en landen we in Brussel om 9:45u. Aan de transportband zien we vrij vlug onze reiskoffers verschijnen. En iedereen tevreden want er ontbreken er geen. We nemen afscheid van elkaar. En om te eindigen refereer ik graag naar het grappige citaat van Werner Goussay “Als we elkaar niet meer zouden zien... dan steken we het licht wel aan!”

6. HERPETOLOGISCHE GEGEVENS.

6.1. Amphibia.

6.1.1. Bufonidae.

AMIETOPHRYNUS GUTTURALIS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Mliilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	9:52	1	1	-	-	-	AD
Mliilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	22:07	-	3	-	3	M	AD
Reilly's Rock Hilltop Lodge - Mliilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	20/11	8:55	-	2	-	-	M+W	AD
Reilly's Rock Hilltop Lodge - Mliilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	20/11	8:55	-	eieren	-	-	-	-
Reilly's Rock Hilltop Lodge - Mliilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	20/11	8:55	-	-	-	1	M	AD
Ntshondwe Camp - Ithala Game Reserve	23/11	16:50	-	> 20	-	-	-	PG

Deze pad kan een kopromp-lengte bereiken van 120mm en heeft een groot verspreidingsgebied in centraal en oost Zuid-Afrika. De soort is te herkennen aan (1) vier van elkaar gescheiden donkerbruine vlekken op de kop

waartussen een kruis wordt gevormd en (2) aan de rode vlekken op de achterdijen; maar hiervoor dient het dier wel in de hand genomen te worden want in zithouding zijn deze niet te zien. Deze pad komt in alle mogelijke grote, kleine, stilstaande, stromende waterpartijen; heeft wel een voorkeur voor tuinen en parken. Het voortplantingsseizoen begint vanaf de lente tot laat in de zomer.

Ondanks de algemene verspreiding observeren we de soort slechts in twee natuurgebieden. We bekomen wel een goede indruk van voortplantingsroep, paarhouding, territoriumgedrag, eiafleg en pas gemetamorfoseerde larven. De roep van drie mannetjes op 19/11 in een klein poeltje van de Reilly's Lodge was oorverdovend (en onze reisleader had zijn kamer hier vlakbij!)

AMIETOPHRYNUS RANGERI								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Valley of the Rainbow - Dullstroom	12/11	20:35	1	-	-	-	-	AD
Mohlabetsi - Balule Nature Reserve	14/11	21:50	-	3	-	-	-	AD

Met een kopromp-lengte van 115mm behoort deze pad tot de grote soorten van Zuid-Afrika. Qua kleur vertoont ze gelijkenis met "gutturalis". Op de bovenzijde van de kop tussen de ogen, vormen donkere vlekken geen kruis maar een verbindingsstrook uit een geheel. De voortplantingsroep van september tot januari lijkt op het gekwaak van een eend. Habitat: voorkeur voor steeds stromend water in "grassland en fynbos"; prefereert ook tuinvijvers met fonteinen en watervallen.

Onze vier padden worden aangetroffen in de directe omgeving van de mens: het nachttactieve exemplaar van 12/11 zit in een tuin met aangelegde irrigatiekanaaltjes; de exemplaren van 14/11 zijn ook nachttactief maar foeragerend in een totaal droge tuin van de Mohlabetsi Lodge.

SCHISMADERMA CARENS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	22:00-20:46	1	6	-	-	-	AD
Ntshondwe Camp - Ithala Game Reserve	23/11	19:05	3	-	-	-	-	SAD
Ntshondwe Camp - Ithala Game Reserve	23/11	20:20	-	1	-	-	-	AD
Ithala Game Reserve	24/11	10:02	-	X	-	-	-	larven

Van de grotere paddensoorten (ook deze kan 92mm worden) is de Rode pad gemakkelijk te herkennen: ze heeft geen grote en opvallende oorklier; het tympanum (ooropening) is groter dan de diameter van het oog; een horizontale pupil en een dorsolaterale zwart afgeboorde ridge (rand); hierboven is de rugzijde egaal baksteenrood; zowel dag- als nachttactief; de voortplanting wordt gestimuleerd door de eerste zomerregens en duurt tot maart; een eisnoer kan tot 20.000 eitjes bevatten; habitat "savanna and woodland and human habitations".

Dat de soort zich graag ophoudt in de omgeving van de mens kunnen wij vaststellen: onze adulte exemplaren zijn nachttactief op het terras van de lodge (19/11) en aan de ingang van de receptie (23/11).

Betreffende het voortplantingsgedrag noteren wij in Ithala in een ondiepe poel met stilstaand water: 11 concentraties van larven met naar schatting meerdere honderden larfjes per groep.

6.1.2. Hyperoliidae.

HYPEROLIUS MARMORATUS TAENIATUS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	16:45	-	1	-	-	-	AD
Reilly's Rock Hilltop Lodge - Mlilwana Wildlife Sanctuary	19/11	20:05-21:55	-	6	-	3	-	AD
Reilly's Rock Hilltop Lodge - Mlilwana Wildlife Sanctuary	20/11	8:55	-	1	-	-	-	AD
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	20/11	10:31	-	3	-	-	-	AD

De Gemarmerde rietkikker is een amper 30mm groot kikkertje met een klein verspreidingsgebied in het noordoosten van Zuid-Afrika. Er komen zowel egaal grijze als bruine exemplaren voor maar deze die de standaard beschreven kleurpatroon hebben, zijn met hun zwarte, witte, rode en gele lengtestrepen op rug, flank en poten uniek mooi van kleur; nachtactief en territorium gebonden; habitat: "reeds and other vegetation types around the edges of a wide variety of waterbodies in savanna, grassland and forest".

De soort staat werkelijk hoog op mijn virtueel verlanglijstje en kan van zeer nabij geobserveerd worden in twee piepkleine kunstmatige vijvertjes palend aan het terras van de Reilly's Lodge; drie nachtactieve mannetjes zijn volop aan het roepen op 19/11; bij daglicht zit een adult mannetje verscholen tussen 2 leliebladen van een van de terrasvijvertjes en laat zich bij zonlicht dicht benaderen om gefotografeerd te worden; tijdens de wandeling op 20/11 rond een grote vijver worden er drie mannetjes aangetroffen in een boom op een hoogte van ongeveer 2m; hier zitten ze verscholen onder de schors en in de mik van twee takken.

6.1.3. Pyxicephalidae.

AMIETIA ANGOLENSIS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Ithala Game Reserve	24/11	8:25-9:10	-	17	-	-	-	SAD-AD

Amietia angolensis behoort tot dezelfde *Rana* familie als onze groene en bruine kikker maar de genusnaam is van *Rana* veranderd in *Amietia*; aan de lichaamsvorm en zeer scherpe kop herken je de kikker dan wel als behorend tot de *Amietia* familie; maar het bepalen van de soort op zicht is zeer moeilijk; het kleurpatroon kan zo variëren dat het zelfs voor Zuid-Afrikaanse herpetologen moeilijk is om de soort te determineren (in lit. James Harvey); wordt tot 90mm groot; heeft een groot verspreidingsgebied in centraal en oost Zuid-Afrika; het vluchtgedrag is kernmerkend: springt altijd in het stromend water om zich dan te verbergen in het slijk, of onder een steen of in/onder de oeverrand; habitat: "the banks of slow-flowing streams in a wide range of wetland habitats in grassland, savanna and forest".

Ondanks het algemeen voorkomen in een groot verspreidingsgebied wordt de soort alleen gezien in het Ithala Game Reserve op de oevers van een traag stromende rivier. En inderdaad ze vertonen duidelijk het beschreven vluchtgedrag. Het kleurpatroon tussen de adulten onderling en de adulten tov de subadulten is zo verschillend van elkaar dat ik vermoed dat zowel *fuscigula* als *angolensis* hier voorkomen; uitsluitsel wordt bekomen door de determinatie van mijn foto's door James Harvey.

AMIETIA FUSCIGULA								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Valley of the Rainbow - Dullstroom	12/11	18:35	1	-	-	-	-	SAD
Valley of the Rainbow - Dullstroom	12/11	18:40-19:00	-	13	-	-	-	SAD
Valley of the Rainbow - Dullstroom	12/11	20:05	2	-	-	-	PG	JUV
Valley of the Rainbow - Dullstroom	12/11	20:08-21:05	-	7	-	-	-	JUV

Amietia fuscigula is de eerste kikkersoort die ik hier Dullstroom observeer. Het hotelcomplex Valley of the Rainbow is met haar 1.000ha een natuureservaat op zichzelf en bestaat uit meerdere immens grote aangelegde vijverpartijen. Hier steken dezelfde determinatieproblemen de kop op als beschreven bij voorgaande soort. Een exemplaar met de hand vangen om het met de amfibietabel te determineren, lukt mij absoluut niet; daarvoor heb ik een schepnet nodig. Zowel de adulten als subadulten zijn zeer schuw en kunnen in één sprong vanuit de met gras begroeide oeverzone in het dieper troebele water springen; dan is het soms 10min lang wachten alvorens je het kopje boven water ziet verschijnen; uiteindelijk kan ik 2 subadulten op de oeverrand van de irrigatiekanaaltjes fotograferen en dankzij de hulp van alweer James Harvey krijg ik de soortnaam later toegemailed.

Literatuurgegevens: wordt tot 125mm groot; uitgesproken dagactief (mijn exemplaren zijn allen nachtactief en gelet op het feit dat wij hier laat toekomen voor één overnachting en 's anderendaags al om 5:30u vertrekken, heb ik het gebied niet bij daglicht kunnen verkennen); vluchtgedrag: "when disturbed jumps from concealed positions into water to hide for long times in soft mud on bottom; habitat: widespread around permanent waters in grassland, fynbos and Karoo scrub".

TOMOPTERNA NATALENSIS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Reilly's Rock Hilltop Lodge - Mlilwana Wildlife Sanctuary	19/11	22:24	1	-	-	X	M	AD

Achter deze soort moet ik 10 minuten zoeken; dit amper 30mm groot mannetje zit ergens zo'n 50cm voor mij te roepen in een korte grasvegetatie langs een afwateringskanaaltje van de overloop van het kunstmatig vijvertje op het terras van de Lodge; eenmaal gevonden maakt hij sprongen van anderhalve meter; aangezien het al donker is, is het niet gemakkelijk om hem te vangen voor de determinatie.

Literatuurgegevens: max. 44mm; zeer variabel van kleur; mannetjes zijn enkel te herkennen aan de pigmentatie op de keel; roept meestal verborgen vanuit de oeverrand; habitat: "savanna, grassland and agricultural lands".

6.1.4. Rhacophoridae.

CHIROMANTIS XERAMPELINA								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	AUD		
Mohlabetsi Lodge – Balule Nature Reserve	13/11	20:10	1	-	-	-	-	AD
Mohlabetsi Lodge – Balule Nature Reserve	14/11	11:09	-	3	-	-	-	AD
Satara - Kruger National Park	16/11	16:50	-	1	-	-	-	AD
Satara - Kruger National Park	16/11	20:32	-	1	-	-	-	AD
Kruger National Park	17/11	8:21	-	schuim-nest	-	-	-	-
Kruger National Park	18/11	7:25	-	schuim-nest	-	-	-	-
Kruger National Park	18/11	8:05	-	schuim-nest	-	-	-	-

Schuimnestboomkickers worden 85mm en hebben een uitgesproken arboreale leefwijze; kenmerkend zijn de vier vingers van de voorpoten, die per twee van elkaar verspreid staan ("arranged in opposing pairs with the outer pair better developed"), idem zoals bij kameleon; de rugkleur varieert van donkergrijs tot wit; de soort zit graag in volle zon en verkleurt dan volledig wit. Op de vensterbank van mijn badkamer in de Satara Lodge tref ik een adult exemplaar aan dat volledig "wit" is verkleurd;

Een amfibie of reptiel waarnemen op de rand van hun verspreidingsgebied is dikwijls moeilijk. Dit geldt ook voor de Schuimnestboomkikker die enkel in het uiterste noordoosten van Zuid-Afrika voorkomt. De soort staat op mijn virtueel verlanglijstje gelet op de specifieke wijze van voortplanting.

De eieren worden op een kenmerkende manier in een schuimmassa verpakt op/aan bladeren en takken die boven het water hangen; het mannetje zit in paarhouding op de rug van het wijfje; voor de eieren verschijnen, scheidt het wijfje een vloeistof af die ze met de achterpoten tot schuim slaat (soms helpt het mannetje haar hierbij); dan brengt hij zijn cloaca bij die van het wijfje en bevrucht de eieren, die in de schuimmassa terecht komen; deze kunnen hierin afzonderlijk of in groepjes verspreid liggen; de aanvankelijk wit heldere schuim-massa verhardt vrij vlug en wordt gelig bruin; wanneer de eitjes ver genoeg ontwikkeld zijn, verlaten ze als kikkervisjes het schuimnest en vallen direct in het onderliggende water voor verdere ontwikkeling.

6.2. Reptilia

6.2.1. Crocodylidae

CROCODYLUS NILOTICUS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Balule Nature Reserve	14/11	7:50	-	2	-	-	-
Kruger National Park	15/11	17:05	-	4	-	-	-
Kruger National Park	16/11	9:55	-	3	-	-	-
Kruger National Park	16/11	10:31	-	3	-	-	-
Kruger National Park	16/11	10:56	-	4	-	-	-
Kruger National Park	17/11	10:45	-	2	-	-	-
Malelane	18/11	12:10	-	2	-	-	-
Mlilwana Wildlife Sanctuary – Swaziland	19/11	16:04	-	2	-	-	-

De Nijlkrokodil is de enige krokodil die in Zuid-Afrika (uiterste noordoosten) voorkomt en is het tweede grootste reptiel (na de Zeekrokodil) ter wereld; adulten worden gemiddeld 2.8 à 3.5m groot en uitzonderlijk 5.5m; habitat: "rivers, lakes, swamps, estuaries and mangroves"; ligt overdag meestal in de zon op de oeverrand en frequent met geopende bek (er zijn verschillende theorieën hiervoor maar de ware oorzaak is nog niet achterhaald); nachtactiviteit staat meestal in relatie tot de jacht; juvenielen en subadulten zijn uiterst schuw; onder water kunnen oor- en neusopeningen afgesloten worden en wordt de hartslag gereduceerd; in de maag zitten soms stenen als ballast om gemakkelijker te duiken; prooi: van kleine vis tot jonge olifanten en nijlpaarden; deze wordt gegrepen en in het water getrokken ter verdrinking; geslachtsrijp na 12 à 15 jaar; mannetjes hebben een sterk territorium- en vechtgedrag met soms de dood als gevolg; paartijd juli-september; de 34à75 eieren worden gelegd van oktober tot december; voornaamste predator van de eieren is Nijlvaraan (90%), hyena en baviaan.

6.2.2. Cheloniidae

CARETTA CARETTA							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Kosi Bay - Isimangaliso Wetland Park	20/11	21:40-23:30	-	2	-	W	AD

Zoals al beschreven in het dagjournaal, vindt de ontmoeting met de eerste Dikkopschildpad plaats in zeer ongelukkige omstandigheden; door dit voorval kunnen we niet ten volle genieten van het eerste wijfje dat haar eieren aan het afleggen is; bij de tweede moesten wij op een afstand van zo'n 20m blijven.

In Zuid-Afrika komen vier soorten zeeschildpadden voor langs de kust; Caretta caretta kan tot 1m groot worden; geslachtsrijp na 15 à 20 jaar en tijdens deze periode leggen zij jaarlijks meerdere duizenden km af; het wijfje produceert per jaar 4 à 5 legfels van elk ongeveer een 100tal eieren; kan een leeftijd bereiken van 100 jaar; hoofdvoedsel van de juvenielen bestaat uit kwallen en plankton, de adulten voeden zich met mosselen, zeekomkommers en krabben.

6.2.3. Testudinidae.

STIGMOCHELYS PARDALIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Kruger National Park	15/11	13:10	-	1	-	-	-
Mlilwana Wildlife Sanctuary – Swaziland	19/11	14:55	-	1	-	-	AD

De Panterschildpad behoort tot de familie van de echte landschildpadden (heeft geen beweegbare naad in het buikplastron) en is de enige vertegenwoordiger in haar familie; weegt gem. 15-20kg en wordt 70cm; na 15 jaar pas geslachtsrijp; kan in gevangenschap tot 100jaar oud worden; planteneter en bij gebrek zelfs uitwerpselen van zoogdieren; grootste doodsoorzaak zijn branden en valpartijen van rotsen; zeer honkvast en bij proeven vastgesteld dat dieren die tot 10km verplaatst werden, terug naar hun oorspronkelijk territorium kwamen; voortplantingsperiode van september tot april; eiafleg van gem. 6-15 tot max. 30; hiervoor graaft het wijfje met de achterpoten een gang tot 25cm diep; indien de grond te hard is zal ze deze eerst bevochtigen met eigen

urine; incubatie ongeveer 10 tot 15 maanden; jongen worden meestal geboren in maart-april; houden tijdens koude periodes een winterslaap in een zelfgegraven hol; wordt ook als huisdier gehouden.

Hoewel algemeen in voorkomen, observeren wij maar 2 Panterschildpadden. Vooral het dier in Mlilwana Wildlife Sanctuary was groot en zwaar (ong. 50cm en naar schatting 12kg).

KINIXYS BELLIANA							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Mbaswana	20/11	17:15	-	1	-	-	AD

De Gladrandklepschildpad is ook een landschildpad maar heeft een beweegbaar naad/dwarsgewricht in het buikplastron; deze kan toegeklapt worden waardoor de achterpoten en staart veilig verpakt komen te zitten; leeft alleen langs de kustzone van St. Lucia en het Isimangaliso Wetland Park; wordt 15-20cm groot; kan in gevangenschap een leeftijd van 22 jaar bereiken; houdt van vooral vochtige biotopen; verdedigt zich hevig wanneer ze in de hand wordt gehouden en maakt hevig krabbende bewegingen met voor- en achterpoten; er is weinig gekend over de voortplanting: het wijfje zou tussen november-april 2à7 eieren afleggen; de incubatie duurt 90 à 110 dagen en pasgeborenen zijn 40mm groot.

Wij observeren een adult exemplaar dat de rijweg bijna heeft overgestoken en in de berm verdwijnt. Als ik haar vastneem, moet ik oppassen want ze probeert me gedurig met haar scherpe nagels te verwonden; wanneer ik ze verder van de weg terugzet, ben ik verwonderd over de snelheid waarmee ze weglucht.

KINIXYS NATALENSIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Kruger National Park	18/11	10:31	-	1	-	-	AD

De endemische Natal klepschildpad (ook een landschildpad met een dwarsgewricht in het buikpantser) komt alleen voor in het zuidelijke deel van Kruger National Park, centraal Swaziland en noord Kwazulu-Natal en in zeer lage dichtheden en hierdoor een moeilijk waarneembare soort; wordt 8à12cm uitzonderlijk 15cm; kenmerkend is de hoornpunt op het staarteinde; habitat: "bushveld, thornveld, savanna woodland, forest, grassland and dry, rocky areas in an altitude of 300-1000m"; activiteit wordt gestimuleerd door regenval; houdt een zomerslaap ofwel in een zelfgegraven hol onder struiken of in een zoogdierhol; heeft veel te lijden van branden; voortplanting: de meeste paringen vinden plaats in februari; max. leeftijd in gevangenschap is 22 jaar. Ik observeer een adult exemplaar in de omgeving van Lower Sabie in het Kruger Park. Het dier zit inactief naast de rijweg. Gelet op het verbod tot uitstappen kan ik deze zeldzame schildpad alleen op afstand bekijken.

6.2.4. Pelomedusidae.

PELOMEDUSA SUBRUFa							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Balule Nature Reserve	14/11	8:25-9:10	-	5	-	-	-

Pelomedusa subrufa is de meest algemene moerasschildpad in Zuid-Afrika; behoort tot de familie van de halswenders: dwz dat ze haar kop niet onder het pantser terugtrekt, maar hem zijwaarts legt onder het pantser; heeft een grote kop met twee tentakels, waarvan de juiste functie niet gekend is (wordt vermoedelijk gebruikt tijdens het paringsritueel); een onopvallend gekleurde zoetwaterbewoner; zeer bijterig wanneer ze wordt vastgenomen; gemiddeld 20à30cm groot met een max. van 32cm; geen dwarsgewricht in het buikpantser; habitat alle mogelijke tijdelijke of permanente wateren; bij voorkeur ondiepe, niet heldere en vooral "modderige" wateren (zowel stilstaand als traag stromend); wanneer de poel droogvalt, graaft deze soort zich in de modder in en houdt een zomerslaap, waaruit ze pas tijdens het volgende regenseizoen ontwaakt; velen gaan dan migreren en worden frequent gedood op autowegen; in gevangenschap 16 jaar; menu: omnivoor; wordt als bijzonder nuttig beschouwd door het vangen/eten van grote hoeveelheden muggenlarven; voornaamste predator is de Nijlkrokodil.

Onze waarneming bestaat uit 5 dieren, aanwezig in een diepe en grote poel met permanent water in Balule; volgens gids lan hier zeer algemeen maar wel schuw; meestal enkel waarneembaar met de snuit en neusgaten boven water; vanop zeer verre afstand kan ik enkele dieren op de oeverrand met de verrekijker observeren.

PELUSIOS SINUATUS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Kruger National Park	16/11	9:55	-	4	-	-	-
Mlilwana Wildlife Sanctuary – Swaziland	19/11	14:55	-	3	-	-	-

De Getande doosschildpad wordt gemiddeld 30 à 40cm, waarbij wijfjes het grootst tot max. 47cm; de soort dankt haar Nederlandse naam aan 2 kenmerken (1) een scharniergewricht vooraan op het buikpantser dat ze kan toeklapsen zodat kop en voorpoten beschermd worden en (2) een sterk getande achterrand van het rugpantser; heeft een beperkte verspreiding in het noordoosten van Zuid-Afrika en leeft hier uitsluitend in grote permanente waterpartijen; nooit bijterig of agressief wanneer ze wordt vastgenomen; gekende leeftijd in gevangenschap is 12 jaar; tijdens de voortplantingsperiode van oktober tot januari legt het wijfje 7-25 eieren met een zeer korte incubatietijd van 48 dagen; menu: juvenielen kikkers en ongewervelden; adulten voeden zich meestal met lokaas van vissers of met prooirestanten van krokodillen: en vallen hierdoor dikwijls ten prooi van deze!

6.2.5. Agamidae.

AGAMA ATRA							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Bourke's Luck Potholes - Blyde Canyon Nature Reserve	13/11	11:22	-	1	-	M	AD
Bourke's Luck Potholes - Blyde Canyon Nature Reserve	13/11	11:27	-	3	-	M	AD
Lowveld View – Blyde Canyon Nature Reserve	13/11	12:00	-	2	-	W	AD

De enige plaats waar ik tijdens deze reis de Blauwkopagame kan waarnemen, is in het Blyde Rivier Nature Reserve. De weersomstandigheden zijn goed wanneer wij hier aan de wandeling beginnen en al vlug noteer ik

het eerste mannetje op de top van een kleine rotspartij. Hij is prachtig azuurblauw van kleur op kop, keel en buik en geeft hiermee aan dat hij in volle voortplantingsseizoen is.

De Blauwkopagame bereikt een kopromp-lengte 70-120mm en heeft opvallend lange voor- en achterpoten; uitgesproken bewoner van "rock outcrops, rocky plains and mountain plateaus"; zowel bij de mannetjes als bij de wijfjes bestaat er een hiërarchie; beiden zeer territoriaal; een kolonie kan bestaan uit 165 dieren per ha; het meest dominante man zoekt altijd het hoogste punt op en zal daar met kopschuddende bewegingen mannelijke indringers imponeren; voortplantingsperiode september-november; het wijfje legt haar eieren af in twee legfels (het eerste in november en het tweede in januari); hiervoor graaft ze zelf een hol, een activiteit die afhankelijk van de ondergrond soms 3uur kan duren; incubatietijd 2-3 maanden; menu: bij voorkeur mieren, sprinkhanen en termieten; voornaamste predators zijn valken en zandrenslangen.

ACANTHOCERCUS ATRICOLLIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Satara - Kruger National Park	15/11	15:40	-	1	-	W	AD
Satara - Kruger National Park	16/11	17:05	-	1	-	M	AD
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	12:30	-	1	-	W	AD
Nisela - Swaziland	20/11	13:41	-	1	-	W	AD

De Blauwkeelagame is een grote hagedis met kopromplengte tot max. 170mm; tijdens de voortplantingsperiode is het mannetje opvallend gekleurd en onmiskenbaar als soort (wat niet van het wijfje kan gezegd worden): "the head is coppery green to briljant ultramarine on top; a dull blue tot bluish back with bright blue (anteriorly) to straw-yellow (posteriorly) spines; on the sides blue green and peacock-blue on the throat"; wijfjes en non-breedende males zijn egaal olijf-groen-bruin, met zwart gemarmerde vlekken op de rug; beide hebben altijd een zwarte opvallende vlek boven de schouder; een uitgesproken boombewoner, die alleen op de grond komt om (1) van boom naar boom te lopen of (2) wanneer het wijfje haar 5-14 eieren ingraaft; pasgeboren hebben een totale lengte van 80mm en zijn in hun 2^e kalenderjaar geslachtsrijp; bij gevaar zal deze soort zich steeds achter de boom verschuilen; is bij het vastnemen zeer agressief en bijterig; wordt door de lokale bevolking als giftig aanzien; habitat: open savanne met bomen; menu rupsen, kevers, sprinkhanen en termieten.

De hoop op een waarneming van zo'n prachtig gekleurd mannetje wordt waarheid in het Satara Camp. Het is Erwin die dit dier eerst waarneemt, er een foto van neemt en deze dan aan mij komt tonen ... Uiteraard wil ik de soort ook zien en wanneer Erwin me de bewuste boom aanwijst, zit het mannetje er nog steeds en laat zich nogmaals uitgebreid van nabij fotograferen!

6.2.6. Chamaeleonidae.

CHAMAELEO DILEPIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Balule Nature Reserve	14/11	18:54	-	1	-	-	AD
Kosi Bay - Isimangaliso Wetland Park	20/11	21:22	-	1	-	-	SAD
St. Lucia	21/11	(night drive)	-	1	-	-	-

Om tijdens een reis een kameleon te vinden, moet je geluk hebben want intens zoeken levert amper enig resultaat op. Het is eerder op toevallige wijze dat je hem kan ontmoeten: zoals bijv. wanneer hij een weg oversteekt of wanneer je zelf rustig stilzit tijdens de picknick. Een lokale gids weet de soort veel vlugger te vinden. Dit blijkt ook zo wanneer ik bij de ranger in Balule mijn enthousiast verlangen uitdruk om er een te zien. Hij kent een plek waar al enkel dagen een subadulte kameleon in een boom een vaste stek heeft. Wanneer ik vraag om het dier te mogen vastnemen, wordt me dit uitdrukkelijk verboden met als toelichting “dat kameleons niet graag worden vastgenomen”; als ik naar de reden hiertoe vraag krijg ik enkel opnieuw hetzelfde antwoord. Dus toon ik me natuurvriendelijk en fotografeer enkel het dier.

Literatuurgegevens: adulten hebben een kopromp-lengte van 15cm; alleen tijdens de voortplantingsperiode duldt het wijfje een mannetje in haar omgeving; maar dan ook moet deze behoedzaam te werk gaan: “introductions are minimal and the female is taken more or less by storm”; op het einde van de zomer graaft het wijfje een tunnel van 15-30cm diep, waarin ze 25-50 eitjes aflegt, dit kan soms 24u lang duren; incubatietijd 3-4 maanden; jongen zijn in totaal 50mm; habitat: “savanna woodland and coastal forest”; predators: boomslang, twijgslang, apen en vogels; kameleons worden door de lokale bevolking erg gevreesd en zijn het onderwerp van verschillende bijgeloven (ligt hierin het antwoord dat ik het dier niet mocht vastnemen?).

6.2.7. Varanidae.

VARANUS ALBIGULARIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Nisela - Swaziland	20/11	13:55	-	1	-	-	AD

Hoewel ik ben afgestapt van het opmaken van een lijst van voorkeursoorten, koesterde ik een stille hoop om de twee hier voorkomende varanen te kunnen waarnemen. Het is dankzij de tussenkomst van gids Chris dat ik de soort op 20/11 kan waarnemen. Tijdens de lunch in Nisela (Swaziland) brengt hij me in contact met een ranger, die me een vaste plaats van Zwarte mamba en Python kan tonen. Daar aangekomen worden de slangen echter niet gevonden. Wanneer we op de terugweg stoppen voor een Blauwkeelagame die de weg oversteekt, zie ik dat deze achtervolgd wordt door een adulte Kaapse steppenvaraan van naar schatting anderhalve meter. Wanneer ik uitstap vertoont hij een vluchtgedrag, eigen aan sommige Europese hagedissen: bij gevaar eerst enkele meters vluchten en dan omkijken of dat gevaar er nog is. En op dat moment van “omkijken”, kan ik een foto maken van deze varaan in een zeer natuurlijke houding.

De Kaapse steppenvaraan bereikt een totale lengte 175cm en is een uitgesproken solitair levend reptiel; overwintert in een zelfgegraven hol of in een niet bewoond zoogdierhol; menu: alles wat hij kan vangen/vinden: duizendpoten, kevers, sprinkhanen; kleine zoogdieren, kleine schildpadden en aas; bij gevaar zeer agressief en vasthoudend bijterig (als van een bulldog); vervolgens ledigt hij zijn anaalklieren en gebruikt zijn staart om zweepslagen uit te delen, zo dit alles niet helpt houdt hij zich schijn dood; paartijd augustus-september en het wijfje legt haar 8-50 eieren (het aantal is afhankelijk van haar leeftijd: hoe ouder hoe meer eieren) meestal in een bewoond termietennest; jongen zijn bij geboorte in totaal 30cm lang; adulten hebben als voornaamste predator de vechtarend en de juvenielen worden vooral bejaagd en gegeten door de zebamangoeste.

VARANUS NILOTICUS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	14:20	-	1	-	-	-
St. Lucia	21/12	9:50	-	1	-	-	-
St. Lucia	21/11	13:15	-	1	-	-	-

De Nijlvaraan is met zijn totale lengte van 2.5m na de Nijlkrokodil, het grootste reptiel in Zuid-Afrika; een algemene soort in de riviervalleien en steeds nauw aan water gebonden; een uitstekend zwemmer; zit soms urenlang zonnend op "rock outcrops or tree stumps"; menu: krabben, mosselen, kikkers, vissen en watervogels; hij is verantwoordelijk voor het uitgraven van eieren van moerasschildpadden, zeeschildpadden en onbewaakte nesten van krokodillen; in augustus-september na de eerste lenteregens graaft het wijfje een opening in een actieve termietennest (idem als bij Kaapse steppenvaraan) voor de afleg van een 20à60 eieren, een activiteit die tot drie dagen in beslag kan nemen; de termieten herstellen de beschadiging en door de constant vochtige temperatuur in het nest komen de eieren tot ontwikkeling na 3à4 maanden; de pasgeboren zijn tussen de 20-30cm en "emerge together, digging themselves out of the rain-softened nest during summer time"; vlucht bij gevaar altijd in het water; voornaamste predators zijn krokodillen en pythons; hoewel de Nijlvaraan bij wet beschermd is, wordt hij sterk bejaagd voor zijn vlees. Zijn vet wordt gebruikt voor "tribal medicine".

6.2.8. Scincidae.

TRACHYLEPIS MARGARITIFER							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Kruger National Park	16/11	8:30-9:01	-	5	-	M/W	AD
Swaziland (border)	18/11	13:05	-	1	-	-	SAD
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	11:25	-	1	-	M	AD
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	11:56	-	1	-	W	AD
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	11:57	-	1	-	M	AD

In de literatuur wordt de Regenboogskink beschreven als de mooiste skink in Zuid-Afrika en als "a typical rock-living species"; kopromp-lengte 120mm; het kleurpatroon verschilt enorm afhankelijk van het geslacht en de ouderdom; subadulten en wijfjes zijn bruin met drie beige rugstrepen en hebben een blauwe staart; mannetjes zijn olijf-bruin-groen met in elke rug- en flank schub een witte kern en de staart is opvallend helder geel-oranje; zeer territoriaal gedrag en mannelijke soortgenoten worden onmiddellijk aangevallen/bejaagd; geslachtsrijp na 15 maanden; tijdens de zomer legt het wijfje tweemaal een legsel van 6-10 eitjes; de jongen worden al na 2 maanden geboren.

Meerdere exemplaren zijn volop actief op de muren van het sanitair gebouw op de N'wanetsi picknick plaats. Ze zijn hier blijkbaar gewend aan de menselijke aanwezigheid en ik kan ze dicht benaderen voor foto's. Al de overige waarnemingen zijn dagactief zonnende dieren op kleine rotspartijen.

TRACHYLEPIS STRIATA

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Balule Nature Reserve	14/11	7:25	-	1	-	-	AD
Balule Nature Reserve	14/11	14:05	-	2	-	-	AD
Satara - Kruger National Park	15/11	15:57	-	2	-	-	AD
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	14:05	-	1	-	-	AD
St. Lucia	21/11	9:00	-	2	-	-	AD
Isimangaliso Wetland Park	21/11	13:12	-	1	-	-	AD

In de geraadpleegde literatuur vind ik weinig gegevens van de Gestreepte skink: medium-sized met een kopromp-lengte van 80mm; habitat gevarieerd van "mangrove swamp to arid savanna"; komt dikwijls voor in de onmiddellijke omgeving van de mens en in steden; een eerder klimmende soort op muren en bomen; voortplanting: heel het jaar met een piek van pasgeborenen in de zomer; deze groeien snel en zijn al in het tweede kalenderjaar geslachtsrijp.

Ik noteer voor deze soort: (1) mannetjes als wijfjes hebben hetzelfde kleurpatroon, nl. een beige-bruine rug en flanken met twee lichte lengtestrepen en (2) ze zijn absoluut niet schuw en laten zich zeer dicht benaderen, zelfs voor macro fotografie.

TRACHYLEPIS VARIA

VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Bourke's Luck Potholes - Blyde Canyon Nature Reserve	13/11	11:16	-	2	-	W	AD
Bourke's Luck Potholes - Blyde Canyon Nature Reserve	13/11	11:36	-	1	-	W	AD
Kruger National Park	16/11	7:25	-	1	-	-	AD
Kruger National Park	17/11	10:45	-	1	-	-	AD
St. Lucia	21/11	9:12	-	1	-	-	AD
St. Lucia	21/11	9:18	-	2	-	-	AD
Isimangaliso Wetland Park	21/11	12:40	-	4	-	-	AD
Ithala Game Reserve	24/11	14:21	-	3	-	-	AD

Het herkennen van deze skink tov de Gestreepte skink, bezorgt mij in het begin van de reis enige verwarring omdat beide twee dorsale lengtestrepen hebben; bij deze soort is die streep echter onderbroken, minder uitgesproken en niet uit één geheel; kopromp-lengte 50mm; zowel actief op de grond als in laag struikgewas en op rotsen; altijd in beweging op zoek naar sprinkhanen, rupsen, spinnen en termieten; gebruikt hiervoor "de sit-and-wait" strategie; in november-december produceert het wijfje één legsel van 6-12 eitjes; na 2 maanden worden de jongen geboren die dan 40mm lang zijn; 8 maanden later zijn deze al geslachtsrijp; maximum leeftijd is 2 jaar; habitat: "very varied from grassland to arid and mesic savanna".

PANASPIS WAHLBERGII							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Pilgrim's Rest	13/11	9:40	-	1	-	-	SAD

In afwachting dat het warm ontbijt wordt klaargemaakt, verken ik even de tuin van het restaurant; amper buitengekomen zie ik op een afsluitingsmuurtje mijn eerste Zuid-Afrikaanse reptiel; het is onmiskenbaar een Slangenooghagedis (heeft een oog zonder oogleden zoals een slang); het dier is bijzonder schuw, laat geen benadering toe en vlucht onmiddellijk in een spleet; ik wacht hier ongeveer 10min maar hij laat zich niet meer zien; gedurende de verdere reis zal ik geen exemplaar meer observeren.

Uit de literatuur blijkt deze soort amper een jaar maar te leven: maximum leeftijd is 10-12 maanden; kopromplengte 40-50mm; uitgesproken dagactief; habitat: grasland, steenpartijen en verlaten termietenheuvels; menu: termieten; paringen vinden plaats in augustus-oktober; in november-december legt het wijfje eenmalig haar 2-6 eitjes; pasgeboren zijn 30mm en na 8-9 maanden al geslachtsrijp.

6.2.9. Cordylidae.

PLATYSAURUS O. ORIENTALIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Lowveld View - Blyde Canyon Nature Reserve	13/11	12:07	-	1	-	M	AD
Lowveld View - Blyde Canyon Nature Reserve	13/11	12:09	-	1	-	W	AD
Lowveld View - Blyde Canyon Nature Reserve	13/11	12:50	-	3	-	M	AD

Een eveneens mooi gekleurde hagedis van deze Zuid-Afrika reis is de endemische Roodstaart-rotshagedis: kop, rug en flanken zijn een combinatie van olijfgroen-turkoois-azuurblauw en in het felle zonlicht geven deze kleuren de indruk dooreen te vloeien en dit in combinatie met de vuurrode staart... Een bijzonder gedrag noteer ik van een koppeltje dat elkaars gezelschap opzoekt en via lichamelijk contact op en naast elkaar gaat liggen in een schaduwzone onder een afhangende rots; ik observeer dit gedrag gedurende 15min maar noteer geen baltsgedrag of aanzet tot paren.

De literatuurgegevens zijn schaars: het verspreidingsgebied is zeer klein en beperkt tot het rotsgebied van het Blyde Rivier Nature Reserve; max. kopromplengte 90mm; het wijfje legt slechts twee eitjes; menu: bij voorkeur rupsen.

6.2.10. Gerrhosauridae

GERRHOSAURUS MAJOR							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Kruger National Park	16/11	8:32	-	1	-	-	AD

Deze schildhagedis observeer ik op de N'wanetsi picknick plaats. Het afval van de toeristen wordt hier opgeslagen in een afgesloten ruimte met gaasdraad. Tijdens een verkenning vlucht een naar schatting 35cm groot exemplaar uit deze ruimte; ik vermoed dat hij daar foerageert tussen het restafval.

Het verspreidingsgebied van de Soedanese schildhagedis ligt in het uiterste noordoosten van Zuid-Afrika; kopromp-lengte tot 22cm; menu (in volgorde van voorkeur): fruit, bloemen, duizendpoten en kleine hagedissen; sterk gebonden aan rotsen met veel schuilplaatsen in de vorm van spleten; tijdens territoriumgevechten zal de sterkste man de tegenstander in de poten bijten en deze zo proberen om te werpen; paartijd: augustus en 2à3 maanden later legt het wijfje haar 2-6 eitjes in een rotsspleet; incubatietijd: 2-3 maanden.

GERRHOSAURUS VALIDUS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Kruger National Park	16/11	9:11	-	1	-	-	AD
Satara - Kruger National Park	16/11	16:06	-	1	-	-	SAD
Kruger National Park	18/11	8:31	-	1	-	-	AD

Mijn eerste Reuzenschildhagedis noteer ik ook op de N'wanetsi picknick plaats en daarenboven aan dezelfde opslagplaats voor restafval; maar dit exemplaar vlucht vanuit een naburige struik rechtstreeks in "zijn" hol onder de betonnen plaat van de opslagplaats; beide soorten worden blijkbaar aangetrokken door de fruitresten die toeristen hier achterlaten; ik wacht verdoken opgesteld ongeveer een kwartier met het fotoestel in aanslag, maar de hagedis laat zich niet zien. Tijdens een safari-game-drive op 18/11 in Kruger rijden we voorbij een kleine rotspartij waar meerdere exemplaren liggen te zonnen. Vanuit de jeep kan ik wel op een adult exemplaar inzoomen en de gewenste close-up foto's maken.

De literatuur geeft voor deze soort een kopromp-lengte op tot 30cm; zeer schuw en moeilijk te benaderen; menu idem als vorige soort plus pasgeboren schildpadjes; bij het vluchten zoeken ze hun gekende rotsspleet op en blazen zich op zodat ze hierin geklemd komen te zitten.

6.2.11. Gekkonidae.

HEMIDACTYLUS MABOUIA							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Satara - Kruger National Park	15/11	15:55	-	7	-	-	AD
Satara - Kruger National Park	16/11	21:03	-	1	-	-	AD
Lower Sabie - Kruger National Park	17/11	19:15	-	3	-	-	AD
Reilly's Rock Hilltop Lodge - Mlilwana Wildlife Sanctuary	20/11	8:16	-	1	-	-	AD
Isimangaliso Wetland Park	21/11	10:40-10:52	-	11	-	-	AD

Eén Afrikaanse huisgekko tref ik nachtactief aan op een dode stronk en alle overige in de onmiddellijke omgeving van de mens, ttz op muren van huizen; de elf exemplaren van Isimangaliso zitten in het sanitair gebouwtje en jagen er op "toilet-insecten".

Literatuurnotities: hoofdzakelijk arboreaal (met voorkeur voor baobab-bomen) waar vooral schuilplaatsen onder de schors worden opgezocht; leeft graag in huizen, waar na inval van de duisternis rond de verlichting motten, kevers en kakkerlakken worden bejaagd; zeer territoriaal en onmiddellijk bereid tot vechten; hierdoor zijn er maar weinig exemplaren met een originele staart; maakt communicatiegeluid bestaande uit een “tik-tik-tik” dat 7-8keer herhaald wordt; het wijfje legt slechts één eitje per keer in een “communal deposit” (= gemeenschappelijke eiaflegplaats door meerdere wijfjes geprefereerd).

LYGODACTYLUS CAPENSIS							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Mohlabetsi Lodge - Balule Nature Reserve	14/11	11:15	-	2	-	-	AD
Mohlabetsi Lodge - Balule Nature Reserve	15/11	10:10	-	3	-	-	AD
Satara - Kruger National Park	16/11	14:05	-	2	-	-	-
Satara - Kruger National Park	16/11	20:00	-	1	-	-	AD
Kruger National Park	18/11	10:10	-	1	-	-	AD
Swaziland (border)	18/11	13:05	-	2	-	-	-
Ntshondwe Camp - Ithala Game Reserve	23/11	16:01	-	2	-	-	AD

De meeste dieren observeer ik op houten structuren van afscheidingswanden tussen de lodges; hier tref ik ze aan tot op een hoogte van 30cm en bij voorkeur met de kop naar beneden; echte zonnekloppers maar zeer schuw en moeilijk te fotograferen.

De schaarse literatuurgegevens voor de Kaapse dwerggekko zijn: een kopromp-lengte van amper 40mm; menu uitsluitend mieren en termieten; na 8 maanden geslachtsrijp en wordt maar anderhalf jaar oud; eitjes worden per twee afgelegd en ook bij voorkeur in “communal deposits” in rotsspleten of in/onder dood hout.

CHONDRODACTYLUS TURNERI							
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS		
Mohlabetsi Lodge - Balule Nature Reserve	14/11	19:34	-	1	-	-	AD

Tijdens het verblijf in de Mohlabetsi Lodge, bekom ik veel herpetologische informatie van de gastvrouw Allison, die al de soorten ook bij Latijnse naam kent en wat bijdraagt tot gezellige herp-communicaties. Het is tijdens zo'n gesprek dat ze me vraagt of ik deze gekko-soort al heb waargenomen, zoniet wil zij me haar exemplaar tonen dat al maanden een vaste stek heeft gevonden onder/achter de ijskast van de receptie.

Er zijn meerdere gekko's die hier voorkomen met een gelijkaardig kleurpatroon en van dezelfde grootte maar zij heeft het dier al kunnen vangen en is hierdoor zeker van de determinatie aan de hand van de schubben-structuur.

Hun voorkeursbiotoop zijn rotsen en huizen; het wijfje legt tijdens de periode augustus december 2à3 keer haar twee eitjes in een zelfgegraven holletje of tussen rotsspleten; habitat: “semi-desert and arid savanna with moist places”.

6.2.12. Colubridae.

PSAMMOPHIS BREVIROSTRIS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	VV		
Isimangaliso Wetland Park	21/11	12:05	-	2	-	-	-	-

Het is Erwin die tijdens zijn wandeling langs het strand in St. Lucia plotseling twee slangen van een hoge duin ziet vallen; hij kan een exemplaar zeer close fotograferen wat mijn determinatie tot Zandrenslang vergemakkelijkt. Mijn vermoeden is dat beide slangen in een paarspel verwickeld waren en spontaan van een duin zijn gevallen. Ik ga nog even met Erwin die plek verkennen om een idee te bekomen van de biotoop van deze soort. Verspreidingsgebied noorden en oosten; totale lengte 120cm; zeer alerte, bijterige en vlug bewegende slang, waardoor ze dikwijls als giftig wordt beschouwd; meestal waargenomen bij het oversteken van asfaltwegen; in het begin van de zomer legt het wijfje 2 legsel van elk 4-15 eieren die na 2 maanden uitkomen; habitat: "moist savanna and lowland forest"; wordt dikwijls verward met subadulte Zwarte mamba of subadulte Boomslang; menu: slangen, hagedissen en kleine vogels.

PHILOTHAMNUS SEMIVARIEGATUS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	VV		
Mlilwana Wildlife Sanctuary - Swaziland	19/11	16:55	-	-	1	-	-	AD

De Gespikkelde bosslang is een algemene soort met een totale lengte van max. 130cm; een mooie blauwgroen gekleurde slang met zwarte vlekken/crossbands op de voorste helft van het lichaam; een perfecte camouflage en hierdoor zeer moeilijk te observeren in struiken en bomen; dagactief; goede klimmer dankzij haar gekielde buikschubben zelfs tegen horizontale structuren van bomen en muren; habitat: "river banks, open lowland forest and moist savanna, extending into arid regions"; ook in spouwmuren en daken van rondavels; wordt door haar kleur dikwijls verward met de giftige Groene mamba en de giftige Boomslang; bij bedreiging of gevaar imiteert ze bovendien de dreighouding van een cobra; menu hoofdzakelijk gekko's en kameleons.

Onze waarneming betreft een recent overreden dier; hoewel te betreuren levert dit toch 2 notities op: (1) wat verspreiding betreft en (2) qua het prachtige kleurpatroon van een adult wijfje.

DASYPELTIS MEDICI								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	VV		
St. Lucia	21/11	(during night-drive)	-	1	-	-	-	-

Dat het reizen in groep ook herping-voordelen kan aanbrengen, bewijst deze waarneming. Tijdens de nocturne-game-drive in St. Lucia (waaraan ik wegens ziek niet deelneem) kruipt er een slang over de weg. Zij wordt gelukkig wel gefotografeerd door naamgenoot André en Rik. Aan de hand hiervan is de determinatie als Oost-Afrikaanse eiervreter onmiskenbaar.

Er is amper iets gekend over gedrag van deze slang; bereikt een totale lengte van 90cm; nachtactief; kan ook goed klimmen; verspreidingsgebied alleen Isimangaliso Wetland Park; habitat: "lowland evergreen forest to moist savanna also in gardens adjacent to coastal dune forest"; maakt bij bedreiging of gevaar een "hissing or rasping sound" door de schubben over elkaar te wrijven; dit geluid lijkt sterk op het gesis van de Pofadder; door de lokale bevolking wordt ze dan ook als giftig beschouwd; menu: eet enkel eieren van vogels; deze worden in hun geheel verzwelgd; door horizontale en verticale S-bewegingen wordt het ei met de nekwervels verbrijzeld; de inhoud wordt doorgeslikt en de gebroken eischaal wordt uitgebraakt.

6.2.13. Viperidae.

BITIS ARIETANS								
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD
	2010	UUR	HV	VO	VS	VV		
Lydenburg	13/11	7:40	-	-	1	-	W	AD

De Pofadder komt in geheel Zuidelijk Afrika voor behalve in gebergte, woestijn en dicht regenwoud; het is de grootste Afrikaanse adder met een gemiddelde totale lengte van 90cm en uitzonderlijk van 140cm; wordt beschouwd als de meest gevaarlijk gifslang (giftanden van 18mm); zeer goed gecamoufleerd en ligt meestal onbeweeglijk tussen vegetatie; altijd agressief en sist en blaast bij de minste bedreiging, verantwoordelijk voor de meeste gifslangenbeten; slachtoffers worden meestal in het onderbeen gebeten; bij een niet behandelde volwaardige beet (het voorkomen van droge beten is gekend) kan de dood optreden tussen de 30min en binnen de 24u; het gif werkt in op de bloedvaten en de huid, veroorzaakt hevige pijnen, zwellingen, nier blokkeringen en necrose, dikwijls moeten ledematen geamputeerd worden; nachtactief behalve tijdens het regenseizoen; zont graag op asfaltwegen en dikwijls als verkeersslachtoffer aangetroffen; een van de weinige slangen die zich in een rechte lijn kunnen voortbewegen; zeer goede zwemmer; vijanden: in eerste instantie de mens en dan wrattenzwijnen en roofvogels; vangt prooi via de "sit-and-wait" strategie en bestaat uit ratten, muizen, hazen, hagedissen, padden en soms soortgenoten; voortplanting; in de lente geeft het wijfje een zeer sterk feromoon af en via dit geurspoor wordt ze dikwijls benaderd door meerdere mannetjes; deze kunnen dan tot rivaliteitdansen overgaan; in de late zomer werpt ze haar 20-40 jongen; deze zijn bij geboorte 15à20cm; wordt in gevangenschap 14 jaar oud.

Ondanks zeer intensief zoeken wordt er geen levende Pofadder waargenomen. Onze enige notitie gebeurt via een verkeersslachtoffer van een jong adult wijfje in de omgeving van Lydenburg.

7. WEBSITE FOTOGALERIJ.

Bij het door de auteurs uitgeprint rapport worden kleurfoto's toegevoegd op de laatste bladzijden van dit rapport. Bij het PDF-rapport verwijzen we naar de diashow in de fotogalerij van onze website op www.freanonherping.be

8. LITERATUUR.

Akester, J. 1983.

"Male combat and reproductive behaviour in captive *Bitis caudalis* (A. Smith)." Brit. J. Herpetol. 6(9):329-333.

- Akester, J. 1979.
"Male combat in captivity Gaboon vipers (Serpentes: Viperidae)."
Herpetologica 35(2):124-128.
- Auerbach, R. 1987.
"The Amphibians and Reptiles of Botswana." pp. 295. Botswana: Mokwepa.
- Auerbach, R. 1985.
"The Reptiles of Gaborone." pp. 47. Gaborone: Botswana Book Centre.
- Branch, B. 1998.
"Field Guide to the Snakes and other Reptiles of Southern Africa." pp. 399. London: New Holland.
- Branch, R. 1981.
"An annotated checklist of the lizards of the Cape province, South Africa."
Ann. Cape Prov. Mus. (Nat. Hist.) 13(11):141-167.
- Broadley, D. 1972.
"The Herpetology of Southern Rhodesia. Part 1. Snakes."
Bull. Mus. Comp. Zool. (Harvard College) 120(1):3-100.
- Broadley, D. 1974.
"A review of the Cobras of the *Naja nigricollis* complex in Southwestern Africa (Serpentes: Elapidae)."
Cimbebasia A2(14):156-162.
- Broadley, D. 1977.
"A review of the genus *Psammophis* in Southern Africa (Serpentes: Colubridae)."
Arnoldia Rhod. 12(8):1-29.
- Broadley, D. 1977.
"A review of the *Mabuya striata* complex in South-Eastern Africa (Sauria: Scincidae)."
Occ. Pap. Natn. Mus. Rhod. B6(2):45-79.
- Broadley, D. and E. Cock. 1975.
"Snakes of Zimbabwe." pp. 152. Salisbury: Longman Rhodesia.
- Buys, P. and P. Buys. 1983.
"Slange van Suidwes-Afrika." pp. 64. Windhoek: Gamsberg.
- Channing, A. 2001.
"Amphibians of Central and Southern Africa." pp. 470. USA: Cornell University press.
- Channing, A. and D. van Dijk. 1976.
"A guide to the frogs of South West Africa." pp. 47. Durban: Westville.
- de V. Pienaar, U. 1966.
"The Reptiles of the Kruger National Park." pp. 223. Pretoria: Nat. P. B. Trust. Rep. South Africa - Monogr. 1.
- de V. Pienaar, U., N. Passmore and V. Carruthers. ?
"Die Paddas van die Nasionale Krugerwildtuin." pp. 91. Pretoria: Nasionale Parkeraad van Suid-Afrika.
- Docherty, S., P. Bishop and N. Passmore. 1995.
"Calling Behavior and Male Condition in the Frog *Hyperolius marmoratus*."
J. Herpetol. 29(4):616-618.
- du Preez, L. and V. Carruthers. 2009.
"A Complete Guide to the Frogs of Southern Africa." pp. 488. Cape Town: Struik Nature.
- FitzSimons, F. 1909.
"On the Toxic Action of the Bite of the Boomslang or South-African Tree-Snake."
Ann. Mag. Nat. Hist. 3(15):271-278.

- FitzSimons, V. 1970.
"A Field Guide to the Snakes of Southern Africa." pp. 221. London: Collins.
- FitzSimons, V. 1943.
"The Lizards of South Africa." pp. 528. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- FitzSimons, V. 1962.
"Snakes of Southern Africa." pp. 423. Johannesburg: Purnell & Sons.
- Frost, D. 1985.
"Amphibian Species of the World." pp. 732. Kansas: Ass. Syst. Coll.
- Fuchs, K., R. Mertens and H. Wermuth. 1974.
"Die Unterarten des Nilskrokodils, *Crocodylus niloticus*."
Salamandra 10(3/4):107-114.
- Gaerdes, F. 1971.
"Giftiere in Südwesafrika." pp. 45. Schwäbisch Gmünd: Der Kreis.
- Graham, A. and J. Marais. 2007.
"A Guide to the reptiles of Southern Africa." pp. 408. South Africa: Astruik Publishers.
- Grzimek, B. 1972.
"Het Leven der Dieren. Deel V : Vissen en Amfibieën." pp. 697. Utrecht/Amsterdam: Het Spectrum.
- Grzimek, B. 1973.
"Het Leven der Dieren. Deel VI : Reptielen." pp. 742. Utrecht/Amsterdam: Het Spectrum.
- Harding, K. and K. Welch. 1980.
"Venomous Snakes of the World, A Checklist." pp. 188. Oxford: Pergamon.
- Hitchins, P. and E. Moll. 1976.
"A record of forest Cobra *Naja melanoleuca*, from South of the Tugela River, Natal."
J. Herpetol. Assoc. Afr. 3:13.
- Hofstra, J. 1996.
"De Afrikaanse moerasschildpad *Pelomedusa subrufra*, in het terrarium."
Lacerta 54(2):70-75.
- Isemonger, R. 1968.
"Snakes of Africa." pp. 263. Cape Town: Books of Africa.
- Kofron, C. 1991.
"Courtship and mating of the Nile crocodile."
Amphibia-Reptilia 12(1):39-48.
- Lambiris, A. 1989.
"The Frogs of Zimbabwe." pp. 247. Torino: Mus. Reg. Sc. Nat. - Monogr. X.
- Lambiris, A. 1967.
"Observations on the feeding behaviour of *Naja haje* and *Naja nigricollis*."
J. Herpetol. Assoc. Afr. 3:37.
- Loehr, V. 1997.
"Herpetologische waarnemingen in Zimbabwe en Zuid-Afrika."
Lacerta 5655(1):9-20.
- Loveridge, A. 1947.
"Revision of the African Lizards of the Family Gekkonidae."
Bull. Mus. Comp. Zool. (Harvard College) 98(1):3-469.

- Marais, J. 1993.
"A Complete Guide to the Snakes of Southern Africa." pp. 208. London: Blanford.
- Marais, J. 2004.
"A Complete Guide to the Snakes of Southern Africa." pp. 312. South Africa: Astruik Publishers.
- Passmore, N. 1976.
"The distribution of *Tomopterna krugerensis* (Anura: Ranidae) in the Republic of South Africa."
Koedoe 19:167-168.
- Passmore, N. and V. Carruthers. 1979.
"South African Frogs." pp. 270. Johannesburg : Witwatersrand University.
- Patterson, R. 1988.
"Reptilien Südafrikas." pp. 128. Hannover: Landbuch.
- Phillips, J. 1995.
"Movement Patterns and Density of *Varanus albigularis*."
J. Herpetol. 29(3):407-416.
- Poynton, J. 1964.
"The Amphibia of Southern Africa: a faunal study."
Ann. Natal Mus. 17:1-334.
- Rau, R. 1971.
"Weitere Angaben über die Geometrische Landschildkröte, *Testudo geometrica*."
Salamandra 7(3/4):123-136.
- Raw, L. 1976.
"A survey of the Dwarf Chameleons of Natal, South Africa, with description of three new species (Sauria: Chamaeleonidae)."
Durban Mus. Novit. XI(7):139-161.
- Stewart, M. 1967.
"Amphibians of Malawi." pp. 163. New York: State Univ. New York.
- van den Elzen, P. and R. van den Elzen. 1976.
"*Tomopterna* cf. *marmorata* (Peters, 1854) aus Südwestafrika (Amphibia, Salienta, Ranidae)."
Salamandra 12(4):202-204.
- Van Hecke, A. and F. Hordies. 1984.
"Herpetologisch Inventarisatierapport Namibië (Zuidwest-Afrika)." pp. 56. Aartselaar: Persoonlijke uitgave.
- Vriens, M. 1990.
"De roodstaart-rotshagedis (*Platysaurus intermedius rhodesianus*) in het Matopos nationale park te Zimbabwe."
Lacerta 49(2):40-42.
- Vriens, M. 1992.
"Een ontmoeting met de Geschilderde rietkikker (*Hyperolius marmoratus angolensis*) in de Okavanga-delta."
Lacerta 50(6):195-197.
- Wager, V. 1965.
"The Frogs of South Africa." pp. 242. Johannesburg: Purnell & Sons.

9. OVERZICHTSTABELLEN.

TABEL 1. CHECKLIST ZUID-AFRIKA 2010.

zie bijlage op website

TABEL 2. WAARNEMINGEN PER GEBIED & PER DATUM.

zie bijlage op website

TABEL 3. WIJZE VAN WAARNEMEN PER SOORT.

zie bijlage op website

TABEL 4. AANTAL SOORTEN EN AANTAL DIEREN.

TIERRA NATUURREIS ZUID-AFRIKA 11-26 NOVEMBER 2010					
AMFIBIEËN & REPTIELEN					
AANTAL SOORTEN & AANTAL DIEREN					
		Aantal soorten		Aantal dieren	
AMFIBIEËN	Bufonidae	3		45	
	Hyperoliidae	1		14	
	Pyxicephalidae	3		42	
	Rhacophoridae	1		6	
	Subtotaal		8		107
REPTIELEN	Crocodylidae	1		22	
	Cheloniidae	1		2	
	Testudinidae	3		4	
	Pelomedusidae	2		12	
	Agamidae	2		10	
	Chamaeleonidae	1		3	
	Varanidae	2		4	
	Scincidae	4		34	
	Cordylidae	1		5	
	Gerrhosauridae	2		4	
	Gekkonidae	3		37	
	Colubridae	3		4	
	Viperidae	1		1	
	Subtotaal			26	
AMFIBIEËN & REPTIELEN	Totaal		34		249

TABEL 5. GEBRUIKTE AFKORTINGEN & VERTALINGEN.

AANTAL	aantal	number
AD	adult – volwassen	adult
ALT	altitude	altitude
An	anale schub	anal shield
AUD	auditieve waarneming	auditive observation (calling animal)
Breedte	breedte	width
EI	eieren	eggs
GR	gewicht in gram	weight in gram
HV	handvangst	captured by hand
JUV	1 ^e kalenderjaar dier	juvenile (from birth untill end of first year)
Km	kilometer	kilometer
KRL	kop-romplengte	snouth-vent lenght
LA – Larven	larven	larvae
LEEFTIJD	leeftijd	age
lengte	lengte	lenght
M	man	male
mm	millimeter	millimeter
Nvt	niet van toepassing	does not apply
PRIM	primair – originele staart	original tail
SAD	subadult	subadult
SC	subcaudalia – onderstaartschilden	number of subcaudals in snakes
SEC	geregenereerd staartgedeelte	regenerated part of tail
SEX	geslacht: mannetje of wijfje	male or female
SL	staartlengte	tail lenght
TL	totale lengte	total lenght
UUR	uur	time
VD	via derden	received from somebody else
VINDPLAATS	vindplaats	finding place
VE	ventralia – buikschilden	number of ventrals
VO	visuele observatie	visual observation
VS	verkeersslachtoffer	dead on road
VV	verveling	ecdysis
W	wijfje	female

TABEL 6. BESCHRIJVING VAN DE ROUTE.

TIERRA NATUURREIS ZUID-AFRIKA 11-26 november 2010			
BESCHRIJVING VAN DE ROUTE			
donderdag	11 nov		
		AV	Vlucht Brussel -> Zurich
Hotel		Vlucht Zurich --> Johannesburg	
vrijdag	12 nov	VM	Johannesburg -> Dullstroom
		NM	
		AV	Dullstroom (hotel)
Hotel		Valley of the Rainbow	
zaterdag	13 nov	VM	Dullstroom -> Pilgrim's Rest -> Blyde Rivier Canyon
		NM	Blyde Rivier Canyon -> Balule Nature Reserve
		AV	Mohlabetsi Safari Lodge
Hotel		Mohlabetsi Safari Lodge	
zondag	14 nov	VM	Balule Nature Reserve
		NM	
		AV	Mohlabetsi Safari Lodge
Hotel		Mohlabetsi Safari Lodge	
maandag	15 nov	VM	Balule Nature Reserve -> Kruger National Park
		NM	Kruger National Park
		AV	Satara Restcamp
Hotel		Satara Restcamp	
dinsdag	16 nov	VM	Kruger National Park
		NM	
		AV	Satara Restcamp
Hotel		Satara Restcamp	
woensdag	17 nov	VM	Kruger National Park Satara Restcamp -> Lower Sabie Restcamp
		NM	
		AV	Lower Sabie Restcamp
Hotel		Lower Saboe Restcamp	
donderdag	18 nov	VM	Kruger National Park -> Malelane
		NM	Malelane -> Swaziland -> Mbabane -> Mlilwana Wildlife Sanctuary
		AV	Reilly's Rock Hilltop Lodge
Hotel		Reilly's Rock Hilltop Lodge	

TIERRA NATUURREIS ZUID-AFRIKA 11-26 november 2010

BESCHRIJVING VAN DE ROUTE

vrijdag	19 nov	VM	Mlilwana Wildlife Sanctuary
		NM	
		AV	Reilly's Rock Hilltop Lodge
		Hotel	Reilly's Rock Hilltop Lodge
zaterdag	20 nov	VM	Mlilwana Wildlife Sanctuary
		NM	Mlilwana Wildlife Sanctuary -> Republic of South Africa -> St. Lucia
		AV	St. Lucia -> Isimangaliso Wetland Park -> Kosi Bay -> St. Lucia
		Hotel	St. Lucia Safari Lodge
zondag	21 nov	VM	St. Lucia (wandeling)
		NM	Isimangaliso Wetland Park
		AV	St. Lucia
		Hotel	St. Lucia Safari Lodge
maandag	22 nov	VM	Isimangaliso Wetland Park
		NM	
		AV	St. Lucia
		Hotel	St. Lucia Safari Lodge
dinsdag	23 nov	VM	St. Lucia -> Pongola
		NM	Pongola -> Ithala Game Reserve
		AV	Ntshondwe Camp
		Hotel	Ntshondwe Camp
woensdag	24 nov	VM	Ithala Game Reserve
		NM	
		AV	Ntshondwe Camp
		Hotel	Ntshondwe Camp
donderdag	25 nov	VM	Ithala Game Reserve -> Piet Retief
		NM	Piet Retief -> Johannesburg
		AV	Vlucht Johannesburg -> Zurich
vrijdag	26 nov	VM	Vlucht Zurich -> Brussel

TABEL 7. WAARNEMINGEN ZOOGDIEREN.

zie bijlage op website

16 januari 2011

